

Fonden til Sakskøbings historie

Årsskrift 2004

12. årgang

Fonden til Sakskøbings historie

Redaktion: Holger Karlsen

Tryk: Grafikom a/s, Maribo

Omslag: Gårdinteriør ved kirken – tegnet af P. Holm 1918

F O R O R D

Lokalhistorisk Årsskrift er ved at være klar til trykning, således at det kan ventes fremme i byens boghandel, når julehandelen starter.

12. årgang omhandler blandt andet en god beskrivelse af FDF i Saksøbing gennem småt 70 år. Det er Viggo Christiansen samt Lise og Niels Autzen, der har spidset pennen og berettet om FDF'ernes mange gode oplevelser i forbundets lange historie.

Og så har Dorit Minor Nielsen skrevet om datidens fattigvæsen med alt, hvad der var af gode og navnlig dårlige sider af fattigforsorgen i Saksøbing og de gamle sognekommuner for mindre end 100 år siden.

Hans Bech er som sædvanlig på banen med en artikel, og denne gang handler det om fyrskibskaptajn Laurits Boye og hans spændende liv til søs på fyr- og vagervæsenets fyrskibe, der i dag er historie, idet fyrskibene er erstattet af fyrbåker.

I serien om egnens herregårde er det Nielstrup med den forhadte herremand Johan Oxe, der er beskrevet i tekst og billeder. De gamle fotos er venligst udlånt af godsejer Gorm Reventlow-Grimling.

De gamle sogneråds funktion er samlet af Steen Balle, og det er en fortsættelse af sidste års artikel om emnet.

Arkivets ny leder, Bo Christiansen har skrevet om politisk udvælgelse af kunst, der i sig selv kan være en vanskelig sag, men resultatet af

kunsten på Torvet viser trods alt, at det kan ende med at blive en positiv oplevelse, når vi i dag kan glæde os over Roepigerne, Paraplypigen og Kadziolas flere tons tunge sten-skulptur, der sammen med en vandkunst fuldender den kunstneriske udsmykning af byens torv.

Bent Møller har skrevet om Lægehuset, der for 50 år siden blev startet af lægerne Poul Larsen, Povl Støckel og Svend Møller for at rationalisere det stigende arbejdspress, fordele arbejds- og vagtbyrderne samt mindske omkostningerne. Artiklen er suppleret med navne fra en liste over praktiserende læger i Saksøbing gennem tiderne, der er udarbejdet af Lokalhistorisk Arkiv.

Årsskriftet finansieres og udgives af Fonden til Saksøbings Historie, og vi har igen i 2004 haft den glæde, at flere sponsorer har støttet udgivelsen.

Vi takker Lollandsfonden v/ Danske Bank, Sparekassen Lollands gavefond, Saksøbing kommunes udvalg for børn og unge samt Saksøbing menighedsråd.

Uden støtte fra disse ville prisen på årsskriftet blive meget høj og derved påvirke salgs-mulighederne.

God læselyst !

Holger Karlsen

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	side 3
Indholdsfortegnelse	side 4
FDF - Frivilligt Drengesforbund	side 5
Fattiggårdenes historie	side 16
Herregården Nielstrup	side 23
Fyrskibskaptajn Laurits Boye R/D, Orebyvej 91, Sakskøbing	side 26
De gamle sogneråd 2. del	side 34
Tilblivelse af kommunal kunst på torvet i Sakskøbing	side 38
Lægerne i Sakskøbing / Lægehuset 50 år	side 46
Et sagn og mundheld om Radsted kirke	side 51
Ny landvinding for museumsforeningen "Saxtorp"	side 53
Lokalhistorisk Forenings årsberetning	side 54
Lokalhistorisk Arkivs årsberetning	side 57
Lidt om organiseringen af lokalhistorisk arbejde i Sakskøbing kommune	side 59

FDF - FRIVILLIGT DRENGEFORBUND

FDF blev stiftet den 6. marts 1901 af søndags-skolelærer Holger Tornø sammen med sin gamle skolekammerat stud.theol. Ludvig Valentiner.

Frivilligt Drengesforbund skulle udføre en bevarende, opdragende og missionerende gerning, og ideen bredte sig hurtigt til det ganske land, men der gik 20 år inden FDF kom til Sakskøbing.

Den 2. april 1922 var der indbudt til drenges- og forældremøde i Sakskøbing, hvilket fremgår af den gamle protokol. Forbundssekretær cand.theol. H.Skjøt Petersen (senere præst i Kettinge) talte om "Drengeliv i FDF", og FDF fra Maribo og Nykøbing musicerede på Torvet.

Dermed var interessen vakt, og der blev dannet en bestyrelse med pastor Prior som formand + borgmester P. Petersen, toldforvalter Bang, kantor Jensen, lærer Johannessen Oreby, brygger Rasmussen, gårdejer Hansen, Reersø og forretningsbestyrer Axel Larsen. Sidstnævnte blev kredsfører for den nyoprettede kreds, og som delingsførere valgtes fotograf Andersen og malermester H.C. Andersen. Kommis Karl Christensen og kommis Nielsen blev halvdelingsførere.

Det blev en flot start, der blev arbejdet energisk. Allerede første sommer var kredsen på sommerlejr i Onsevig.

I 1923 tæller kredsen 54 drenge, og et orkester blev startet med 15 medlemmer. Den første fane blev indviet på Torvet under deltagelse af det meste af byens befolkning.

Årets sommerlejr går til Femø, og det blev årets store begivenhed, og netop sommerlejren blev holdt vedlige op gennem kredsens mange år.

Der var ikke noget, der hed kontingent i FDF, så det økonomiske blev klaret ved at afholde fester og basarer, og der blev ikke bejlet for-gæves til borgernes offervilje.

Kredsfører Axel Larsen leder kredsen i 4 år, hvorefter kommis Jens Lyhne-Nielsen i 1926 tager over – frem til 1930, hvor Lyhne rejser fra byen.

Lærer Boisen Fro overtog ledelsen af kredsen, men så skete der det, som ikke er ukendt i foreningslivet, medlemstallet går tilbage, og der er ikke penge i kassen. FDF, der få år i forvejen havde ca. 80 medlemmer, sygner hen og er faktisk død i et par år.

Men så begynder tre gamle FDF'ere på væbnerpatrolje (drengene på 14-16 år), og det blev heldigvis grundlag for, at kredsen igen opstår. Krisen er overvundet, og kommis Lyhne-Nielsen er vendt tilbage til byen, nu som købmand med forretning i Vestergade.

"Ørnepatruljen" på lejr i Korporalmosen, Nykøbing F. 1942
Patruljefører Johan Jørgensen t.v. (i dag medarb.v.Arkivet)

Den sammenkaldte forældre-kreds vælger pastor Lindqvist til formand, og bankassistent Boye Jørgensen bliver kredsfører, og det er ikke mindst Lyhnes fortjeneste, at kredsen i rigtig mange år fremover sætter sit store præg på det frivillige ungdomsarbejde i Saksøbing. I 1943 var der 80 drenge, og i 1946 talte flokken 125.

I 1947 havde FDF Saksøbing nået den første milepæl og kunne fejre 25 års jubilæum. Der blev i den anledning udsendt et jubilæumsskrift

I 1957 synes Lyhne, at nye kræfter og ideer skal til, og kredsens ledelse overdrages til Frede Mortensen, men inden da – i 1955 – får Lyhne ved stor arbejdsindsats endnu et af kredsens store ønsker opfyldt, Vignæshytten bliver bygget og indviet. Med stor velvilje fra Oreby gods lykkedes det at "låne" et hjørne af skoven ved Havmosevej, og hytten, der skulle blive rammen om mangen en god weekendtur, sommerlejr m.m., blev en realitet.

Med Frede Mortensens overtagelse af ledelsen skete der ikke de store forandringer, kredsen kører videre i samme gode spor og positive ånd, måske lidt lettere på grund af den stigende velstand blandt folk.

FDF's mangeårige kredsfører Jens Lyhne-Nielsen t.h. overlader ledelsen til Frede Mortensen 1957.

Sommerlejren er stadig årets store begivenhed, og de bliver ikke mindre spændende under Fredes ledelse, godt hjulpet af en lang række gode medhjælpere i førerkredsen. Der indbydes til de mest utrolige oplevelser på ture til Venø, Løkken, Als, og mange kan endnu huske "Saxfania" på Fanø og turen til Berlin.

Og der bliver holdt fester og basarer med dukketombola, hvor fine små og store dukker, som kredsens "tanter" havde siddet og nørklet med hele vinteren, blev bortloddet.

Tiden går, og kredsens 40 års jubilæum blev fejret med en hel festuge med mange forskellige aktiviteter og besøg af landsformanden, domprovst Poul Schou og indvielse af kredsens nye fane.

FDF's velspillende orkester var til stor glæde for kredsen og byen, og mange drenge har startet deres musikkarriere i dette orkester.

I orkesterets storhedstid blev det dygtigt ledet af Ib Laulund og havde mange spændende opgaver. I en årrække deltog orkesteret i de danske årsmøder i Sydslesvig, hvor det spillede for de mange danske syd for grænsen.

I mange år spillede man ved de årlige digegustjenester ved Erindlev havn, og hvert år i december blev nissedragterne fundet frem, og der blev givet julekoncerter rundt i byen, på sygehuset, alderdomshjemmene og på Saxenhøj, hvor orkesteret gik i en lang række gennem alle afdelingerne til stor forundring for beboerne, og vi sluttede i runddelens kælder, hvor der var varme æbleskiver og sodavand.

FDF's orkester 1943. Yderst t.h. med trækbasunen Ib Laulund, der senere blev orkesterets mangeårige leder.

Årets gang i kredsen gik med de ugentlige møder delt op efter alder. De yngste var poge så pilte, derefter blev man væbner og senior-væbner.

Der blev foruden spejderarbejde også tid til mange andre aktiviteter bl.a. gymnastik, hvor kredsen i Lyhnes tid nåede fine resultater ved diverse stævner. Og som årene går, kommer der nye ting til, i tresserne var håndbold det helt store, og det var Sakskøbing-drengene rigtig gode til, Efter en spændende finalerad i Fredericia vender en flok trætte væbnere hjem som danmarksmestre.

I denne periode 1960-70 er kredsen inde i en stabil udvikling med omkring 125 medlemmer. I tresserne skifter kredsen kredsfører igen, Frede flytter til Vignæs gamle Skole, og kredsens formand pastor Lindqvist beder undertegnede Viggo Christiansen om at overtage jobbet.

Jeg var i 1962 flyttet til Sakskøbing fra Herlev, hvor jeg havde været med i kredsen fra 1950 – den gang 13 år gammel og væbnerelev. Med tiden var jeg steget i graderne, og i 1962 var jeg delingsfører, som det hed dengang, og efter Lindqvists mening erfare nok til at stå i spidsen for kredsen.

Måske var det ikke det bedste tidspunkt at overtage kredsen på, da det ikke længere var in at være uniformeret, medlemstallet daler, orkesteret må holde op, fordi alle nu ville have pigtrådsmusik, de store drenge flytter fra byen, og førerstaben bliver mindre og mindre.

Heldigvis var der en lille trofast flok, der forstod at trække læsset godt hjulpet af en positiv forældre-kreds, en dejlig håndfuld ”tanter”, der aldrig sagde nej, når der var brug for hjælp til den årlige basar, fastelavnstur og sommerlejr, og når der skulle males og gøres rent i Vignæshytten.

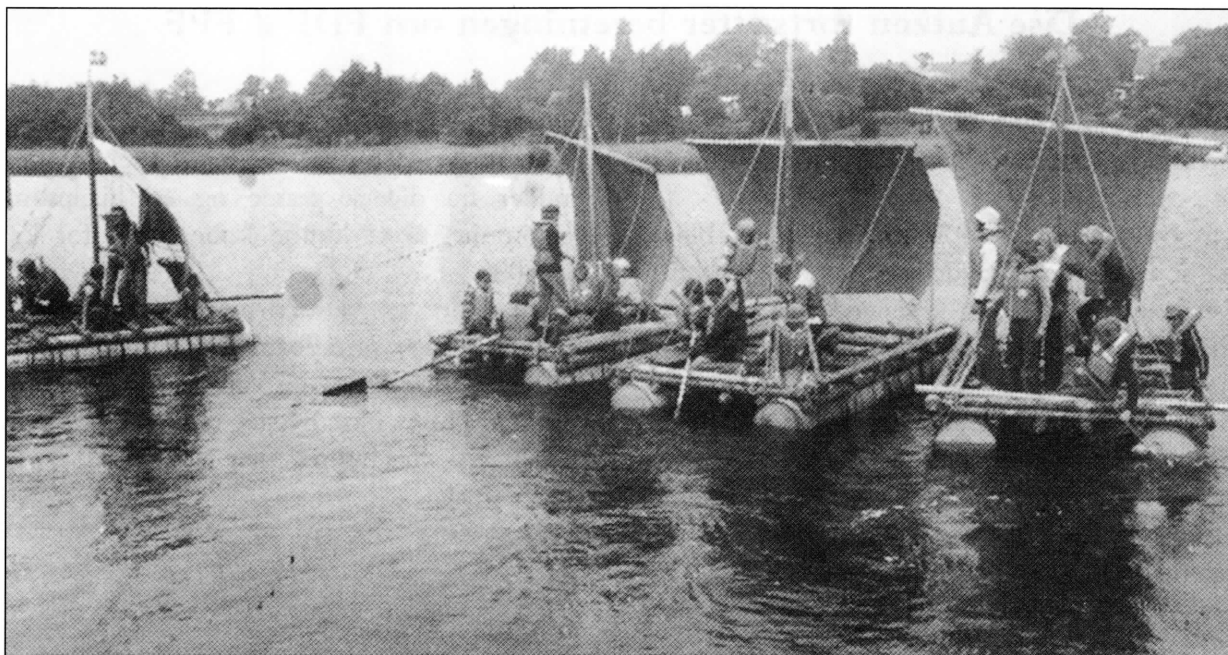

Vignæshytten, der har dannet rammen om FDF's mange aktiviteter – herunder weekendophold og sommerlejr.

Det lykkedes derfor, at få kredsen til at vokse igen. De små drenge var blevet store, og de blev i kredsen – måske fordi vi nu havde fået piger med i medlemsflokket og var blevet til Sakskøbing FDF/ FPF, og det skete i 1974.

**SAKSKØBING
KREDS**

FDF står til søs 1975

Ved kredsens 50 års fødselsdag, som blev fejret med en stor fest i Hjemmeværnsgården, er det kredsens lokaleproblemer, der igen spøger – ikke noget nyt. Lige fra kredsens start har man flyttet og flyttet uden at kunne finde de rigtige lokaler. Af de mange steder, kredsens har fundet husly, kan nævnes Hotel Saxkjøbing, Teknisk Skole, Borgerskolen, Ungdomshuset, lokaler i Lyhnes baggård, Sportscentret, Missionshuset på Orebyvej og mange andre steder. Kredsens fik dog senere eget hus på Maribovej 30.

I 1977 forlader jeg efter mere end 25 år med FDF det frivillige arbejde. Det daglige arbejde i blomsterforretningen og inden for blomsterbranchen er blevet så tidskrævende, at jeg må sige stop og overlade kredsens til yngre kræfter.

- skrevet af Viggo Christiansen

Lise Autzen fortsætter beretningen om FDF / FPF

1976 var året, hvor Lyhne gik af som formand, og næstformanden Kai Svenne Olsen tog over.

Da sommerlejren i 1977 stod for døren, blev jeg spurgt, om jeg havde lyst til at tage med til Vejro som ”tante”, og vi sejlede med Roland Piszczek’s skib til hans ukendte ø i Smålands-havet.

Sammen med Åse Buxbom, der på det tidspunkt var leder af FPF, lavede vi en masse spændende lejraktiviteter, og efter lejrens afslutning hjalp jeg Åse med pigerne ved de ugentlige møder.

Da Åse trak sig tilbage, tog jeg over.

Jan Buxbom var i 1978 blevet ny kredsleder og startede kredsens blad ”Skruen”.

I 1980 lykkedes det som sagt at få egne lokaler på Maribovej 30 – et slidt træhus, men med en dejlig stor have, hvor det var muligt at bygge med reb og rafter, og på en almindelig mødeaften kunne vi nu også lave bål, bage snobrød og underholde hinanden med forskellige optrin.

Der var mange ting at tage fat på i og omkring huset, hvilket en kreds af forældre også var klar over, og derfor startede en forældreforening med Niels Autzen som formand.

Huset på Maribovej havde vi i første omgang lejet, men i 1981 havde bestyrelsen skaffet midler fra diverse fonde og en hjælpsom kommune, så vi kunne købe huset for kr. 185.000.

Vi skaffede også selv en masse penge ved at sælge juletræer, som dørnisser i butikkerne og ved at uddele Mostrups Vejviser i hele kommunen. Huset blev bygget om og malet, og der blev skaffet nyt inventar.

Maribovej 30

I 1981 var vi på landslejr ved Julsø, en imponerende oplevelse at være på lejr med 13.000 mennesker. Lejren var baseret på at bruge så lidt energi som muligt, og det var fantastisk at se, hvad man kunne få ud af næsten ingen ting – huse bygget af mælkekartoner, strøm ved hjælp af en generator drevet af en cykel, badeanstalt, hvor vandet blev varmet op af vores affald.

Perioden var præget af stor udskiftning på lederplan. Som ny formand valgtes Knud Christensen, og Knud Erik Lærke blev ny kredsleder – dog senere på året afløst af Holger Sørensen.

Samling omkring lejrålet 1981

Den 2. april 1982 havde kredsen 60 års jubilæum med reception i kredshuset, festgudstjeste, festmiddag med revy og dans på Hotel Saxkjøbing, og dagen efter stod vi klar med løb for alle byens børn. Jeg tror aldrig, at jeg og alle de andre af ”Tordenskjolds soldater” har været så trætte som efter dette vellykkede arrangement.

1983 var et stille arbejdsår med masser af forskellige gode ture for alle aldersklasser. Vi havde virkelig mange dygtige ledere og en voksende seniorafdeling.

Økonomien havde det også godt, vi kunne sende folk på lederkursus, og lejrudstyret var også blevet rigtig godt.

Knud Christensen gik af som formand, og sognepræst Gregers Høeg tog over. Som kredsleder blev Niels Autzen ny mand på posten.

I 1984 skulle vi prøve noget nyt og invitere alle væbnerne på Lolland-Falster til en rigtig vinterhike i Maltrupskoven, og mere end 60 børn overlevede i bivouak, selv om det var 15 graders frost.

1986 var et travlt år, hvor det meste stod i Julsølejrens tegn, hvilket Niels senere vil skrive lidt mere indgående om.

Efter Julsølejren mente såvel Niels som jeg, at nu var tiden kommet, hvor der skulle ske et generationsskifte i ledelsen. Vi valgte at hjælpe de yngre kræfter i gang med en ny sæson og derefter at trække os helt ud af arbejdet.

Kredsen blev herefter videreført i en form for kollektiv ledelse af de ældste seniorer, men efter et kort forsøg på at føre kredsen videre, blev den endelig lukket i 1988/89.

Niels Autzens bidrag til historien om FDF/ FPF Sakskøbing kreds.

Landslejren JULSØ 86 blev et meget spændende kapitel i kredsens historie. Under forberedelserne blev jeg ringet op af chefen for lejrens internationale udvalg, der spurgte, om vi på landslejren kunne tænke os en kontakt med Boys and Girls Brigade fra De Hollandske Antiller nærmere betegnet fra øen St. Maarten, hvilket jeg indvilgede i. Da gæsterne fra Antillerne kun ville medbringe personlig udrustning, fik vi i den kommende tid travlt med at skaffe det fornødne lejrudstyr til ca. 20 personer ekstra.

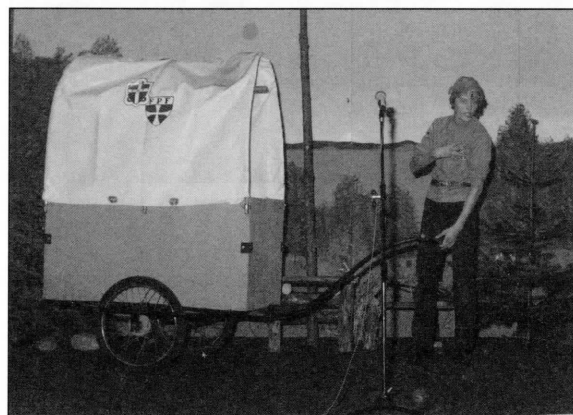
Et af temaerne for JULSØ 86 var "Vi går til JULSØ 86", hvor vi selv skulle vælge, hvor vi ville starte vandreturen til lejren, og vi valgte at starte fra Skanderborg og så have en overnatning før vi ankom til lejren.

Til vandturen skulle fremstilles kærre til transport af udrustningen. Kærerne blev fremstillet af kredsens seniorer og ledere i foråret, og vi valgte at fremstille en "flex kærre", hvor kassen kunne afmonteres og bruges som "køkkenskab" på lejren, medens stellet kunne bruges som fladvogn til transport af mad og drikkevarer bl.a. afhentning af vand i store tromler.

Endelig oprandt afrejsedagen, hvor hele holdet til JULSØ 86 mødte tidligt på Sakskøbing Station og blev transporteret i reservede togvogne til Skanderborg.

Vores udrustning var om natten blevet transporteret til lejrområdet med stor velvilje fra en lokal vognmand samt hans chauffører.

Vel ankommen til Skanderborg gik vi i gang med at montere hjul, transportkasser m.v. på kærerne, der var nået frem med lastbil i løbet af natten, og vi kunne hurtigt begive os ud på vandreturen "Vi går til JULSØ 86".

Kærren var et praktisk køretøj til transport af diverse lejrudstyr under vandturen.

Efter 4-5 timers vandretur nåede vi frem til vores overnatningsplads, hvor vi hurtigt og effektivt fik etableret en enkelt nats lejrplads, og næste morgen fortsatte turen efter en hurtig morgenmad.

Om eftermiddagen nåede vi frem til lejrpladsen JULSØ 86 og gik straks i gang med at etablere en boplads til 40 personer i 10 dage. Ud over at rejse alle teltene bestod arbejdet i at etablere overdækket spiseareal, et feltkøkken, baderum o.s.v.

Det næste problem var, at ingen af vores ”sorte gæster” havde medbragt sovepose, men det fik vi løst ved at låne tæpper fra Silkeborg Højskole.

På en lejr med 13.000 deltagere sker der hele tiden noget. Alt går så hurtigt, og den ene dag tager den anden, og det er næsten umuligt at genkalde alle indtryk og oplevelser.

Under Julsølejren skulle hver kreds vise et ”billede” fra hjemstavnen.

Her forestiller Mette og Kasper ROEPIGERNE, mens de synger ”Vi er nede fra Lolland, hvor roerne gror”.

Nogle af de største oplevelser under JULSØ 86 var de store lejrballer. Det var en fantastisk oplevelse at deltage i sang og underholdning sammen med så mange mennesker. Også søndagens friluftsgudstjeneste var en virkelig oplevelse.

Snart var de 10 dage på JULSØ 86 gået, og afrejsedagen oprandt. Vi havde inviteret vores gæster fra Antillerne til at følge med til Saks-købing for at bo hos os i en uge.

Vel ankommet til Saks-købing fik vi hurtigt installeret vores gæster hos de respektive værtsfamilier, og vi kunne så småt begynde at slappe lidt af. Men det blev en hektisk uge i Saks-købing som vært for vores fremmede venner.

Under det ugelange besøg i Saks-købing havde vi planlagt forskellige fællesaktiviteter for såvel værtsfamilier som vores gæster.

Vi deltog i søndagens højmesse i Saks-købing Kirke, vi besøgte Saks-købing Rådhus og var på en bustur til København med sightseeing afsluttende med nogle timer i Tivoli.

Et besøg hos familien Winther på Nymands-gård i Radsted var også med i programmet.

Og så var der afskedsparty i vores hjem på Rosenvang 10 for værtsfamilier og børn, og her tilberedte lederne fra St. Maarten en caribisk buffet. Det var heldigvis en rigtig dejlig dansk sommeraften, så vi kunne være ude i haven.

Andre værtsfamilier kom med havemøbler, og Finn Pærregaard havde bagt lagkager til hele selskabet.

Lise og Carsten med nogle af vennerne fra Antillerne.

Aftenen sluttede i en rundkreds, hvor vi med korslagte arme holdt hinanden i hænderne og sang "Sku' gammel venskab rent forgå" – vi på dansk og vores gæster på engelsk.

En person blandt mange, som har betydet noget ekstraordinært for FDF i Sakskøbing.

OLGA KRUSE !

Når en sommerlejr skal afvikles, er der meget logistik, som skal fungere. En af de vigtigste er forplejningen, det at alle måltider er tilvirket og serveret på en attraktiv måde.

Vi ved ikke bestemt, hvornår Olga indtrådte som "tante Olga" i staben for afvikling af kredsens sommerlejrer.

Tidligt næste morgen rejste vores venner fra Sakskøbing station med kurs mod Esbjerg for at sejle til England og flyve hjem fra London til Antillerne.

Landslejren JULSØ 86 var afsluttet helt, og den blev i sandhed en af de største oplevelser, jeg har haft i FDF.

Oplevelsen af, hvorledes vidt forskellige kulturer og normer kan finde sammen og knytte stærke venskaber på under 3 uger, har siden givet meget stof til eftertanke, ikke mindst i de senere år.

JULSØ 86 viste med al ønskelig tydelighed, at hvis vi møder hinanden med respekt og forståelse, så kan kulturelle og racemæssige forskelle overvindes, og der kan knyttes venskab på meget kort tid.

— oOo —

Men så længe vi har haft forbindelse med arbejdet i kredsen, har "tante Olga" været en uvurderlig medhjælp.

I mange år var hendes mand, Christian Kruse med i arbejdet, idet han var "vicevært" altså opsynsmand og administrativ udlejer af hytten i Vignæs. Efter Christian Kruses alt for tidlige død fortsatte Olga sit virke i kredsen.

Tante Olga bager æbleskiver i Vignæslytten.

Olga udviklede sig som kredsens absolutte køkken chef, så ingen sommerlejr uden Olga som chef for køkkenet. Det har altid gennem årene været en fornøjelse at arbejde sammen med Olga. Som en frivillig organisation med små økonomiske midler til rådighed har det altid været nødvendigt at være endog meget økonomisk bevidst om hver enkelt udgiftspost. "Tante Olga" kunne som ingen andre finde måder at forpleje en sommerlejr på inden for budgettet.

Blandt de største oplevelser vi har haft sammen med "Tante Olga" var landslejren, Julsø 86, hvor vi imod sædvane valgte at medbringe en tante.

Normalt for en sådan lejr er, at de enkelte hold selv sørger for al madlavning, men på grund af det forstående besøg fra St. Maarten valgte vi at invitere Olga med, dels fordi hun er/var fabelagtig som køkkenchef, men også fordi vi syntes, at hun fortjente at opleve en landslejr.

Men ikke kun ved sommerlejre var Olga en stor hjælp, også i forbindelse med andre arrangementer trådte Olga altid til, når vi manglede en til at stå for kaffen og kagerne.

Legendarisk er Olgas klejner, som hun altid var parat til at tilberede. Som for eksempel under landslejren, Julsø 86, hvor hun pludselig som ud af den blå luft kunne fremtrylle de lækreste friskbagte klejner til stor glæde for alle deltagere, herunder såvel vores egne børn som vores gæster fra St. Maarten og nabokredsen.

Olga har altid været fyldt med humør og humor. En af de morsomste episoder, som viser Olgas humor og lune, er historien om hendes årgangsorangeade.

På alle sommerlejrene var drikkevarerne til maden saftvand eller orangeade, som blev serveret ved bordene i kander. Olga skænkede aldrig i sit eget krus fra disse kander, men medbragte altid sit eget krus fra køkkenet med sin egen specielle "Årgangsorangeade". Hvad kun få vidste var, at denne specielle "Årgangsorangeade" var en halv Tuborg.

Lise & Niels Autzen

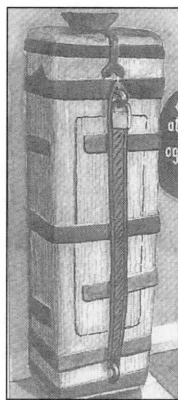
Fattiggårdenes historie.

For ca. 800 år siden var det kirken og munke- og nonneklostrene, der tog sig af plejen af syge og hjælp til de fattige.

Der findes mange beretninger om, hvor velvirkende denne indsats, der kan betegnes som frivilligt socialt arbejde, var, men ved reformationen i 1536 blev denne form for hjælp til syge og fattige brat afsluttet.

De følgende århundrede var en barsk tid for de mennesker, der på grund af sygdom eller lignende ikke kunne skaffe det fornødne til livets opretholdelse. Tiggeri blev meget almindeligt.

Fra gammel tid var der i kirkernes våbenhuse, i værtshuse og på andre offentlige steder opstillet blokke, hvori der kunne henlægges gaver til understøttelse af fattige. Endnu den dag i dag findes der i de fleste kirker en fattigblok.

Fattigblok fra Våbensted kirke
- tegnet af Poul E.Rasmussen

En fattigfoged blev også kaldt stodderkonge, og det var navnet på den mandsperson, der havde til opgave at holde et sogn eller distrikt ryddeligt for omstrejfende, fremmede tiggere. Som regel udvalgte en af sognets fattige til dette embede, og der krævedes blot, at han var større og stærkere end de øvrige tiggere.

Som regel udbetaltes der ham en dusør for hvert pågreben fremmed tigger.

Ved plakat af 5.7.1803 ophævede man disse regler, dog blev det tilladt i en kortere periode at engagere særlige betjente med det formål at holde distriktet fri for fremmede omstrejfende. I løbet af 1800-tallet forsvandt fattigfogederne fuldstændig.

I slutningen af 1800-tallet begyndte det med bondestandens frigørelse fra stavnsbåndet her i Danmark. I Frankrig oplevede man i 1789 revolutionen, der førte til, at de fattige overtog magten, og beretningerne fra Frankrig medførte, at kongen og regeringen tog fattigdomsspørgsmålet op til vurdering.

I 1803 fik Danmark en ”fattigforordning”, hvorefter der blev nedsat fattigkommissioner i alle byer og sogne. De første spæde indsatser til at sikre mennesker, der kom i nød, blev gjort. En af de ting, der blev påbegyndt, var opførelse af fattiggårde – og således også i det nordøstlollandske område.

Fattiggårde.

Fra midten af 1800 tallet voksede antallet af fattige i Danmark.

I 1860 var der ca. 10.000, der modtog fattighjælp i Jylland. I 1870 var tallet steget til 16.500

Grunden til dette var sikkert, at landbruget havde dårlige tider med faldende kornpriser og eftervirkninger af krigen i 1864.

I begyndelsen af 1800 tallet fik fattige hjælp i form af madvarer.

Udgifter til fattigvæsenet så således ud:

1860	pengeudbetaling	1.300.628
	naturalydelser	879.732
1874	pengeudbetaling	3.511.050
	naturalydelser	795.610

Der blev bygget fattiggårde for at give de fattige bedre vilkår, men også for at gøre fattighjælpen billigere.

Antallet af fattiggårde i Danmark steg voldsomt fra 1860.

Før 1860 var der kun 3 fattiggårde, men så begyndte man at bygge fattiggårde.

1860 – 1870 var der 102 fattiggårde

1870 – 1880 var der 270 fattiggårde

1880 – 1890 var der 310 fattiggårde.

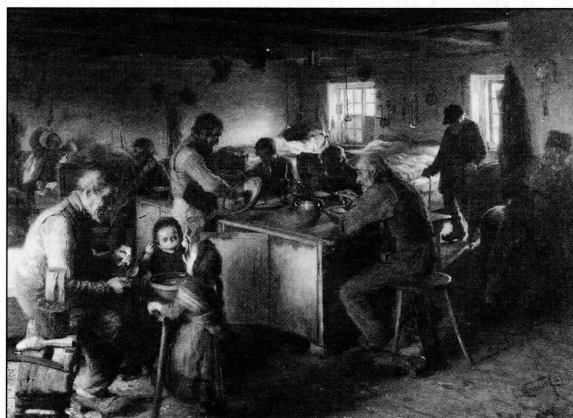
Denne voldsomme udvikling skyldes bl.a., at man troede på, at de fattige fik det bedre.

De gamle og svage kunne få en omhyggelig pleje og børnene en god opdragelse. Men virkningen var ikke altid sådan.

Det var ikke altid heldigt for børnene at vokse op her, og de voksne følte sig ofte ufri. Men kom man som fattiglem, måtte man indordne sig under fattiggårdens regler. Der var derfor mange fattige, der følte det som en stærk begrænsning i deres personlige frihed og hellere ville klare sig på andre måder. Som vederlag for opholdet måtte samtlige lemmer udføre et arbejde.

På mange virkede fattiggården som et skræmmebillede og der findes adskillige eksempler på, at trængende afholdt sig fra at søge fattighjælp eller nøjedes med en ringe understøttelse af frygt for at blive indlagt på fattiggården.

I blade og aviser rettedes en kraftig kritik mod dette system, og fra omkring 1890 begyndte fattiggårdene at forsvinde.

Mandsstuen på Radsted hospital

Fattighuse.

Ved testamenter og gaver kom købstæderne ofte i besiddelse af huse, som anvendtes til bolig for trængende borgere.

Ved reglement af 5.7.1803 henlagdes disse huse under administrationen af den stedlige fattigkommission, som fortsat anvendte dem som boliger for byens trængende.

Også på landet kom fattigkommissionerne i besiddelse af en del små huse, som anvendtes til opholdssted for sognets fattige.

Ved cirk. af 3.12.1856 fastsatte indenrigsministeriet en række minimumskrav til indretning af nye fattighuse. Mange kommuner saboterede imidlertid disse bestemmelser og fattighusene var gennemgående ret elendigt indrettet.

Sakskøbing Købstad.

I Sakskøbing købstad fandtes i 1834 ikke mindre end tre fattighuse.

Et af disse, Oreby hospital, hørte dog ikke til købstaden, men under godset Orebygård, og beboerne af fattighuset blev udpeget af Orebygårds ejer.

Det blev bygget i 1581 af Christoffer Gøye og Birgitte Bølle og modtog indtil 1779 flere donationer. Hospitalet lå på hjørnet af Vestergade og Gaasetorvet i Sakskøbing.

Hospitalet blev i 1778 udvidet, så der blev plads til endnu 5 fattiglemmer, og i 1779 blev fundatsen ændret af kammerherre Poul Abraham Lehn, som i 1775 købte Orebygaard.

Ændringen bestod i, at også lemmer fra Taars og Vignæs sogne fik adgang til hospitalet.

I 1850 fik Orebygårds ejer lov til at nedlægge hospitalet mod at bygge et nyt i Rørbæk Landsogn.

Gøyes Hospital blev bygget på Nykøbingvej i 1652.

I dag er der indrettet 3 lejligheder i stueetagen og 2 lidt mindre lejligheder i loftetagen. Lejlighederne bebos af pensionister.

Gøyes hospital på Nykøbingvej

Juniors Hospital og Sakskøbing fattighus var bygget sammen med fælles tag. De var beliggende i Sønder Vestergade, i daglig tale kaldet Sladregade, den nuværende Juniorsgade.

Juniors Hospital og fattighus blev indrettet i 1803 i henhold til Købmand Lars Hansen Juniors testamente. Det bestod af 6 lejligheder, hvor der skulle bo to lemmer i hver. I hospitalet var der 2 sygestuer.

Udgifter til fattigvæsenet var i 1870 2.200 rd.
(1 rigsdaler = ca. 2 kr.)
Indbyggertallet i 1870 var 1413 personer.

Sakskøbing Landsogn.

Som beskrevet blev Gøyes hospital bygget i 1852 på Nykøbingvej .
Indbyggertallet i Sakskøbing Landsogn var i 1870 1200 personer.

Vaabensted – Engestofte sogn.

I Engestofte var der 1 fattighus med 2 stuer, Forneby havde også 1 fattighus med 2 stuer og lidt jord.
Engestofte havde også 1 hospital til 4 lemmer.

I 1844 blev der bygget 1 fattighus til 8 lemmer i Vaabensted og i 1848 1 fattighus til 4 familier bygget i Kraarup.

Fattigvæsenet i Vaabensted og Engestofte sogne var betydeligt. I begyndelsen af 1870 var der indskrevet fattige i begge sogne med i alt 66 personer.

Budgettet for 1870 var 3545 rd.

Indbyggertallet var i 1870 i Vaabensted 402 mænd og 425 kvinder

I Engestofte var indbyggerantallet 158 mænd og 193 kvinder

Slemminge og Fjelde Sogn.

Fattigvæsenet ejede 2 fattighuse, 1 i Slemminge opført 1842 og 1 i Fjelde opført 1862.

Fattigforsørgelsen var ikke trykkende for kommunen, hvor de årlige udgifter til bl.a. skole- og fattigvæsen udgjorde omtrent 2800 rd.

Kommunen disponerede over 6 pladser i Radsted hospital.

Indbyggertallet i Slemminge i 1870. 186 familier, 409 mænd og 430 kvinder

Indbyggertallet i Fjelde i 1870. 74 familier, 179 mænd og 190 kvinder.

Radsted sogn.

Indbyggertallet i 1870 var 1237 personer.

Sognet havde Radsted hospital, men intet egentligt fattighus, bortset fra et lille jordløst hus, som af Grevskabet Hardenberg-Reventlow var overladt kommunen, der var 2 stuer til fattige.

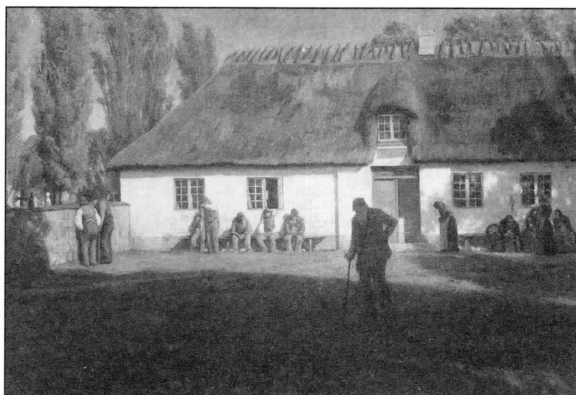
Kommunen lejede huse til fattige rundt omkring i sognet.

Fattigvæsenet udbetalte årligt omtrent 30 tdr. rug, 30 tdr. byg og hen ved 1000 rd.

Lidt syd for Radsted kirke lå Radsted Hospital også kaldet ”Trøstens bolig”, en grundmuret og teglhængt bygning med bolig til 19 lemmer og en kokkekone.

Hospitalet blev stiftet 24. august 1641 af Palle Rosenkrands og Elisabeth Lunge til 6 fattige, men blev i 1818 udvidet til 19 personer.

Hospitalet blev bestyret af grevskabets godsinspektør og sognepræsten i Radsted.

Maleri af Radsted hospital ("Trøstens bolig") – findes på Stiftsmuseet i Maribo. Malet før taget blev teglhængt.

Majbølle sogn.

Sognet havde 2 fattighuse. 1 i Majbølle by og 1 i Soesmarke. Begge var usle rønner til omtrent 14 personer i hver.

Indbyggertallet i 1870 var 1118 personer.

Taars sogn.

Tårs hospital – bygningen bebos nu af private

Indbyggertallet i 1870 var 932 personer.
Der var omtrent 30 personer at underholde.

Taars hospital er opført i 1848 af baronesse Christiane Henriette Rosenørn-Lehn til Guldborgland til bedste for sognets fattige, af solid grundmur, teglhængt med 4 rummelige lemmestuer, 1 sygestue og 1 ligstue.

Baroniet vedligeholdte bygningen og leverede fornøden brændsel.

Sognet opførte i 1853 Kallø fattighus i bindingsværk med 4 stuer.

Baronesse Christiane H. Rosenørn-Lehn, der døde i 1860 stiftede et legat på 1000 rd., hvoraf renterne 2 gange årligt, nemlig på hendes fødselsdag den 1. januar og hendes dødsdag den 26 marts blev uddelt til lemmerne i Taars hospital.

Vignæs sogn.

Der var 1 fattighus i sognet med 6 gode stuer, en ligstue m.m.

Udgifterne til de fattiges forsørgelse beløb sig omtrent til 300 rd. årligt

Indbyggertallet i 1870 var 396 personer.

—oOo—

Oversigt over fattigvæsenets tilstand i det lokale område.

ÅR 1790

SLEMMINGE SOGN:

Slemminge sogn havde 5 krøblinge, 2 sengeliggende, 10 gamle og 5 børn - i alt 22 fattige

Sognet har af Herredskassen fået årlig 11 rdl. Det er vanskeligt for sognet at forsørge sine fattige, da Almuens vilkår for størstedelen er mådeligen og de fattiges antal derimod stort”

VÅBENSTED – ENGESTOFTE SOGN:

Våbensted – Engestofte sogne havde 8 krøblinge, 3 sengeliggende og 10 gamle og 1 barn. De fattiges antal var 42, men kun 21 var almissenydende.

Begge sogne fik årligt af Herredskassen 10 rdl. og desforuden til en blind mand 6 rdl. De fattige fik deres ophold, og der fandtes næppe en eneste der gik udensofns for at betle.

I Engestofte var der et lidet hospital for 6 lemmer, som nød årligt, foruden fri hus og brændsel, 6 tdr. byg og 3 tdr. rug og desuden af de uddelte fattigpenge.

MAJBØLLE SOGN:

Majbølle sogn havde 2 krøblinge, og de fattiges antal var 16.

Sognet kan gerne forsørge sine egne fattige, da deres antal ikkun er lidet i forhold til 57 gårdmænd, men da herskabet Lehn underholder de fattige af sin egen kasse, så er sognet befriet for al byrde med de fattige og der er ikke en eneste, der går ud af sognet for at betle.

VIGSNÆS SOGN:

Vignæs sogn havde 12 fattige, men hørte under baroniet Guldborgland og havde samme fordele som Taars sogn. Yderligere var der her god lejlighed til at få arbejde og nem adgang til fiskeri.

TAARS SOGN:

Taars sogn havde 2 krøblinge, 12 sengeliggende, 9 gamle og 2 børn. Almissenydernes antal var 23.

Dette sogn har 2 legater, et kaldet ”det harsalske” og et der stod i præstegården. Begge disse legater blev uddelt i december og juli måned til sognets fattige.

Til baroniet Guldborglands fattige blev leveret godvillig gave efter kammerherre Lehns ordre månedlig 3 rdl. 8 sk. i penge og 2 tdr. 2 skp. byg og 27 lpd. 12 lpd rugmel, hvorover der blev aflagt regnskab.

Foruden dette månedlige gav Berritsgaard til de fattige i Taars, Vignæs, Majbølle og Saks-købing sogne årlig 6 – 8 tdr. korn, eftersom deres nød formedels sygdom eller anden årsag havde udfordret det.

RADSTED SOGN:

Radsted sogn havde 9 krøblinge, 5 sengelig-gende og 3 gamle. De fattiges antal var 70, men kun 25 var almissenydende.

Her var et hospital opbygget af afgangne Palle Rosenkrantz på Krenkerup til 6 lemmer efter hans foundation af 21. august 1641. Siden blev det af grevinde Benedicte Margrethe Broch-dorf Reventlow udvidet til 16 lemmer.

Der var også oversigt over, hvilke indtægter der var til de fattiges kasse. Tavlepenge i alle sognene tilsammen 10 rdl. 77 sk. og blok-penge i gennemsnit 12 rdl. til hver sogn, gaver og kollekter 0 rdl. og bøder for værtshusorden og den slags gav ikke noget, så det var svært for fattigkommissionen at få penge til de fat-tige.

AFSLUTNING

Ved socialreformen i 1933 blev ordningen med fattighuse afviklet. I mange år efter kaldte man dog stadigvæk disse huse for fattighuse.

Den del af befolkningen, der husker tiden før 1933, erindrer nok fattighusene og for de flestes vedkommende ikke for det gode.

Men i en artikel i en avis fortæller Frode Løkkegaard fra Pandrup ved Randers, der er født på fattiggården i Horsens, hvor hans forældre var forstanderpar, om sit syn på fattig- og ældreforsorg.

Han er ikke enig i alt der, der foregår inden for for sorgen i vore dage og mener endog, at der var mere menneskelighed og nærvær på de gode fattiggården i gammel tid.

Så endnu 70 år efter de blev nedlagt, kan spørgsmålet stadig debatteres.

Dorit Minor Nielsen.

Herregården Nielstrup

Nielstrup hører til blandt landets ældste herregårde, og dens historie går helt tilbage til 1295, hvor den skal have tilhørt drosten Peder Hoseøl (Hosebånd).

I de følgende par hundrede år tilhørte Nielstrup flere af landets fornemste adelslægter, og med Oxe-slægtens overtagelse af herregården i slutningen af 1400-tallet blev de gamle bygninger erstattet med nye med tykke mure og tårn og vægtergang, og der blev gravet dobbelte voldgrave.

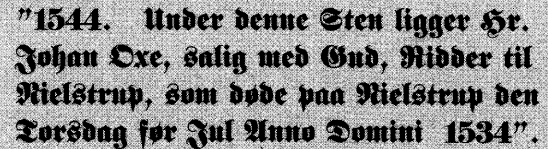
Til at forsvare sig havde man små kanoner, de såkaldte falkonetter.

Og fjender havde Johan Oxe nok af, når han som lensmand også var skatteopkræver. Egnens bønder og købstadsfolk var hårdt plaget af skatter, og det kom til et voldsomt opgør med herremanden og hans svende.

De oprørske bønder og borgere lagde an til at storme den belejrede herregård ved juletid 1534, men under kampen blev Johan Oxe såret af en af sine egne falkonetter og døde juleaften.

Johan Oxe ligger begravet i Våbensted kirke, hvor hans ligsten stadig findes indsat i muren i våbenhuset.

På stenen står følgende indskrift:

"1544. Under denne Sten ligger Hr. Johan Oxe, salig med Gud, Ridder til Nielstrup, som døde paa Nielstrup den Torsdag før Jul Anno Domini 1534".

I sit ægteskab med Birgitte Gøye havde Johan Oxe 12 børn, og Nielstrup gik i arv til den ældste af sønnerne, Albert Oxe, der havde studeret ved flere udenlandske universiteter og blev lensmand på Ålholm og forstander på Herlufsholms lærde skole.

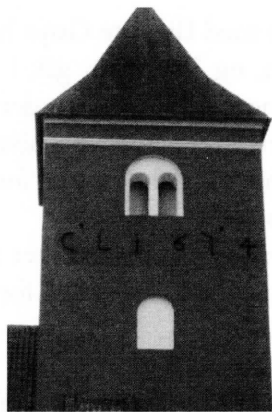
Der var ingen børn i ægteskabet med Sidsel Urne, så med Johan Oxes død forsvandt den gamle adelsslægt.

En senere arving til Nielstrup Sophie Barnekow og hendes mand Ejler Gyldenstjerne skænkede Våbensted kirke en klokke i 1616, og bekostede senere en endnu bevaret ligsten over Ifver Nielson, der havde været sognepræst ved kirken.

Cornelius Pedersen Lerche, der var borger-søn fra Nykøbing F havde været stiftamtmand over Lolland-Falster og blev senere gesandt i Spanien. Han købte Nielstrup i 1664 og i 1667 Årsmarke (det senere Knuthenborg).

Våbensted kirke har været nært knyttet til herregården Nielstrup, og Cornelius Lerche og hans hustru havde udlovet 2000 rigsdaler til kristelig brug for hvilket beløb han lod opføre et tårn.

Tårnet blev opført af sten fra det nedlagte Maribo kloster, og bønderne havde i lang tid travlt med at transportere de mange mursten til Våbensted.

Det øverste af Våbensted kirkes tårn med initialer og årstal.

Sønnen kammerherre Christian Lerche arvede Nielstrup, der på det tidspunkt var på 64 tdr. hartkorn og havde et bøndergods på 345 tdr. hartkorn. Han købte tillige Engestofte, hvorved han blev en af Midtllands betydeligste jordbesiddere.

I 1716 brændte Nielstrup, men blev genopført, dog ikke i samme omfang som tidligere. Sønnen Cornelius Johan Lerche blev den sidste ejer i Lerche-slægten, idet han var nødt til at sælge Nielstrup i 1732, og dermed var den store formue, som slægten havde samlet, blevet spredt for alle vinde.

Cornelius Lerche døde i Sakskøbing 1746 og blev begravet i Våbensted kirke.

Nielstrups nye ejer blev Jacop Flindt, der havde samlet sig en betydelig formue dels som købmand i Nysted og dels som godsejer. Sønnen Henrik, der arvede godset efter faderens død i 1750, blev adlet i 1768 og fik dermed ret til navnet "de Flindt".

Han havde tidligere boet på Aggerup, som også hørte under Nielstrup.

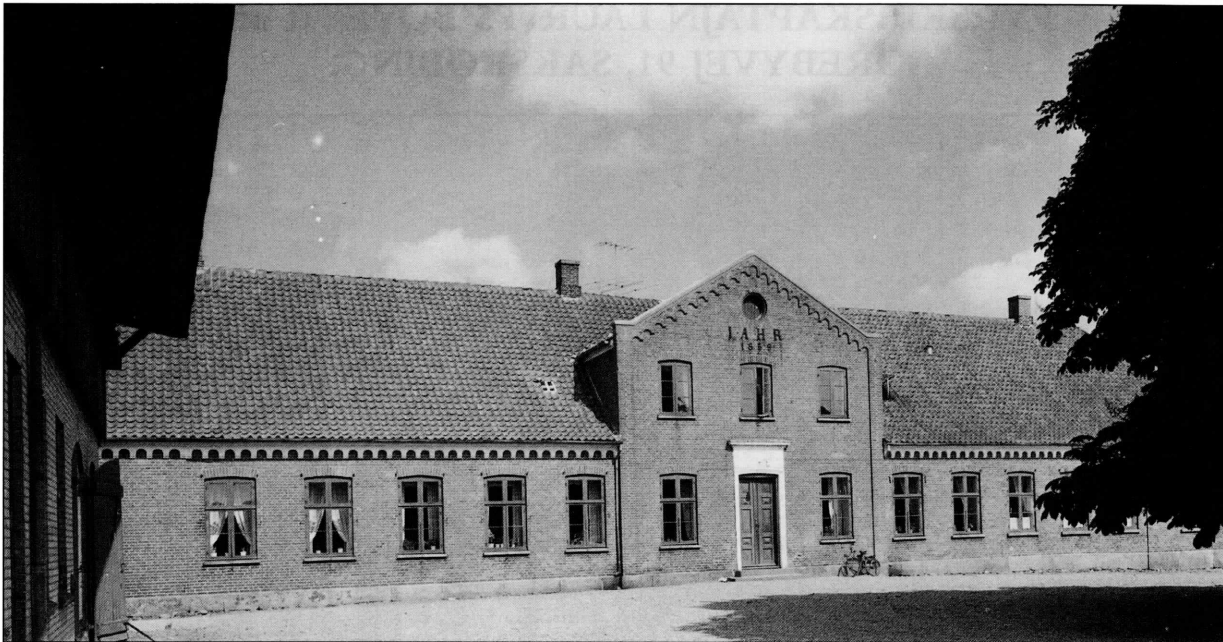
Henrik de Flindt moderniserede gården og anlagde en smuk have, der var enhver herregård værdig.

De gamle voldgrave med beplantning tager sig smukt ud.

Den sidste i slægten Flindt, der overtog gården, var junker Christian de Flindt, der allerede i 1798 solgte Nielstrup til grev Christian Heinrich August Hardenberg-Reventlow på Krenkerup. Gården blev herefter indlemmet i grevskabet Hardenberg-Reventlow og er stadig i slægtens eje.

Det er i dag godsejer Gorm Reventlow-Grimling, Krenkerup, der driver Nielstrup sammen med godsets øvrige besiddelser.

Nielstrups nuværende hovedbygning opført 1859 af Ida Augusta Hardenberg-Reventlow.

Den gamle smedie

Det gamle kornmagasin
(De viste fotos venligts udlånt af Gorm Grimling)

**FYRSKIBSKAPTAJN LAURITS BOYE R af D,
OREBYVEJ 91, SAKSKØBING.**

Fyrskibskaptajn Laurits Boye er født 14. oktober 1893 i Ommel ved Marstal på Ærø.
Død 18. april 1977.

Min baggrund for at skrive denne beretning.

En dag i 2003 mødte jeg fru Valborg Svane på en af mine ture i byen, og som så ofte før fik vi en snak.

Under denne fortale fru Svane mig om en artikel fra 1967 om en ung matros, der havde oplevet forlis med en tysk fuldrigger på en tur rundt Kap Horn.

Jeg fik en aftale om at besøge fru Svane og se materialet. Det gjorde mig interesseret, og jeg erfarede, at den unge matros, der senere blev fyrskibskaptajn, havde boet i Sakskøbing, og at hans datter, Inger Pedersen f. Boye stadig boede i villaen på Orebyvej 91.

Jeg kontaktede så Inger Boye, og i maj 2004 mødte vi Inger Pedersen og hendes mand, der fortalte og viste fotos og andet materiale til mig og Dorit Minor Nielsen, der havde kendt kaptajn Boye fra sin barndom på Orebyvej. Disse oplysninger er baggrund for denne artikel.

Laurits Boye er født i en sømandsfamilie på Ærø. Faderen var skibsfører, og slægten kan føre sømandstraditionerne helt tilbage til 1600 tallet.

En ældre broder omkom under en orkanagtig storm i Nordsøen. Skibet kæntrade og drev senere ind ved den hollandske kyst, og broderen blev begravet i Holland.

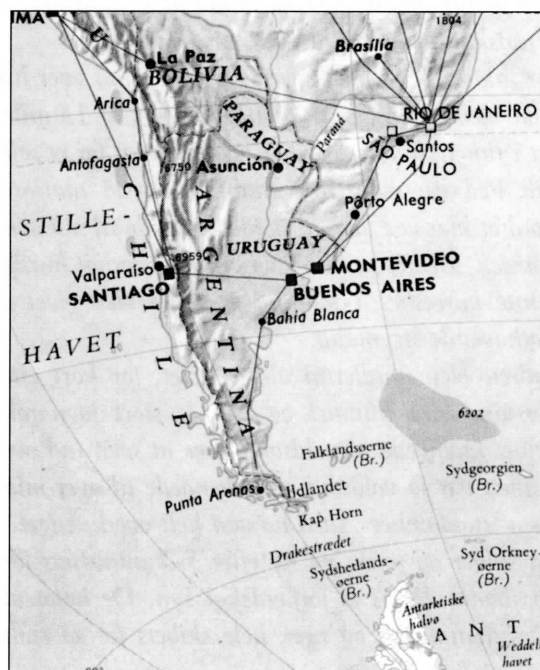
Laurits Boye – barndom og ungdom.

Laurits gik i skole og voksede op i det sømandsmiljø, som Marstal var den gang.

I 1907 kom han som 14 årig ud at sejle med skibe fra Marstal, de sejlede i Østersøfart og Nordsøfart. Her lærte han sømandsskab på den barske måde, og så tog han som ung matros ud på langfart med større danske og tyske skibe.

I 1913 var han forhyret med en tysk fuldrigger ved navn ”Walttraude”. Her oplevede han en tur rundt Kap Horn, hvor han næsten forliste under en orkan ved Falklands-øerne.

Om denne tur har kaptajn Boye i 1967 fortalt til en avis, og denne fortælling kommer her:

”Waltraute” var en fryd for øje og fantasi, når den med sine tre fuldriggede masters bugnende sejl og med os 25 mand ombord strøg gennem NØ- og SØ-passaterne.

Vor rejse var bestemt med afgang fra Pisagua i Chile med en ladning på 3500 tons kalk-salpeter til Hamburg. Kap Horn var netop passeret med ikke så få dages forsinkelse på grund af uventede svage vindforhold, da vi på højde med Falklandsøerne blev overfaldet af en vestenstorm. Nævnte forsinkelse skulle nu indhentes, og skønt stormen tiltog i styrke, var vor barske og vel nok ensomme kaptajn Farrow en fåmælt mand på et par og tres år ikke til sinds at mindske sejlføringen. Det var i de dage, da dampskibene var ved at fortrænge sejlskibene, og i disse dage, da hensynet først og fremmest gjaldt skib og last på grund af konkurrencen. Mandskabet kom altid i sidste række.

For fulde sejl og med søerne brølende ind over luv og læ blev farten denne aftenvagt logget til 15 miles fart i timen, hvilket var helt usædvanligt for et sejlskib. Ved vagtmønstring midnat blev vi matroser beordret klar ved fald og skøder hørende til alle seks bramsejl, således at disse sejl om nødvendigt hurtigt kunne mindskes, når ordre pr. fløjte blev givet af vagthavende stryemand.

Ordren blev imidlertid aldrig givet, for kort efter afløsning blev himmel og hav ét stort ragnarok. Skibet krængede så voldsomt over, at søen ind over læsiden var så voldsom, at den nåede til over midten af stordækket. Altså næsten helt overkrænget. Da skibet rejste sig på ny efter 5-7 minutters forløb, mødte der os et forfærdeligt syn. De kolossale svære jernmaster og ræer, hele skibets før så stolte

rejsning var totalt lemlæstet. Fokkemasten var knækket under mærset og hang udenbords under forskroget. Stormasten var knækket sammen fire meter over dæk og hang udenbords med alle ræer inde under skroget med stor fare for at slå hul i skibsbunden. Skibet arbejdede nu med den tungtliggende salpeterlast og uden rig og sejl som kontravægt ubarmhjertigt hårdt i de voldsomme brådsøer. Krydsmasten var knækket over ved mærset og forsvundet ud over skibssiden, og redningsbåde m.v. på kommandobroen og dækshus lå knuste under nedfaldne vanter og barduner.

Det vil føre for vidt at beskrive alt det efterfølgende arbejde med at rydde op og gøre skibet sejldygtigt under disse ugunstige forhold, men med en arbejdsstyrke på 24 mand, der kun med den allernødvendigste hvile arbejder døgnet rundt i 10 døgn for at redde andres og eget liv, kan der udrettes meget. Om dagen var arbejdet at kappe den farefulde rig væk fra skroget, og om natten blev der arbejdet i lasten. En salpeterlast er stablet op fra bunden i pyramideform, og den pyramide arbejdede i hele lastrummets længde faretruende under skibets voldsomme slinggerrage i de tårnhøje søer. En kæntring af skibet blev forhindret derved, at man af salpetersækkene byggede mange ”piller” mellem pyramiden og skibssiden.

Efter de 10 døgn slid kunne vi så småt begynde at trække vejret. For at mindske skibets slingren, blev en betydelig del af lasten fra underste lastrum hevet op på dækket og kastet over bord. Dernæst kom arbejdet med at rigge den smule nødrig, der var mulighed for at stable på benene. Nødriggen kom

bl. a. til at bestå af to svære reservespir med en bagatel sejlføring bestående af et enkelt stagsejl, en fok, et forundermærsejl og en birgin, og med denne ringe føring daskede den før så stolte storsejler nordpå og nåede i løbet af halvanden måned eller nøjagtig 42 døgn op i dampskibsruten til La Plataflodens munding, hvor vi blev observeret af en argentinsk trawler og bjerget ind til Montevideos red. Ventetiden her uden at komme i havn var tre måneder.

Da disse måneder var gået, ankom der fra Holland en af de store og kendte bjergringsdampere, og bugseringen hjem til Hamburg begyndte. Lang og besværlig var også denne sidste del af rejsen, og først efter 73 døgn bugsering kunne den vingskudte "Waltraute" fortoje i Hamburgs havn.

Jeg har i denne beretning fra 1913 brugt udtrykket "frem til redning af skib, last og besætning" slutter forhenværende fyrskibsfører Boye, for denne rækkefølge viser nemlig den tids hårde disciplin på de store sejlskibe.

På tredje døgn efter ulykken ved Falklands-øerne, da alt så håbløst ud for os alle, kunne vi være blevet reddet, da en fransk firemastet bark drejede til og pr. flagsignal tilbød at redde os, men gamle, hårde kaptajn Farrow sagde nej. Vi skal have skib og last med hjem, var hans eneste bemærkning, og flagsignalet "ønsker ikke hjælp" blev hejst.

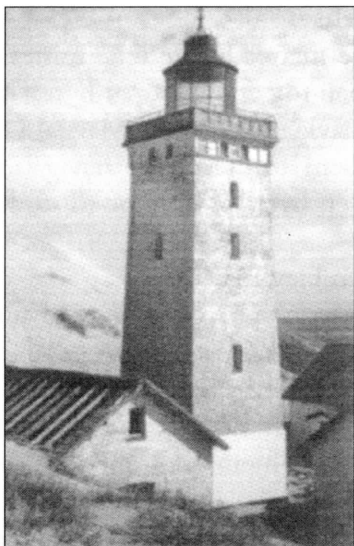
Efter forliset

Den unge matros havde ikke mistet lysten til søen, så han tog endnu et par hyrer, inden han kom på navigationsskole i Marstal i 1915-16. Ind imellem studierne på navigationsskolen tog han en hyre for at tjene til studierne.

Sømanden blev mariner

Verdenskrigen var i gang, og den unge navigatør blev indkaldt til marinen. Her gjorde han tjeneste med sejlads i de danske farvande og på søofficerskolen, og han blev udnævnt til søløjtnant og hjemsendt med denne rang i 1918.

Herefter sejlede han med et dansk rederi med motorskib, indtil han i 1920 fik ansættelse i fyr- og vagervæsenet. Han startede ved fyret på Rubjerg Knude og kom senere til fyret på Kronborg.

Rubjerg Knude Fyr 3 km syd for Lønstrup på Nordjyllands vestkyst var Laurits Boyes første arbejdsplads inden for fyr- og vagervæsenet. Fyret er ikke intakt i dag.

Her skabtes rammen om et godt familieliv, hvor sømanden i de 6 måneder af året havde sin faste havn, og hvor han tilbragte sine pensionistår til han døde i 1977.

Orebyvej 91

Så blev Laurits Boye gift

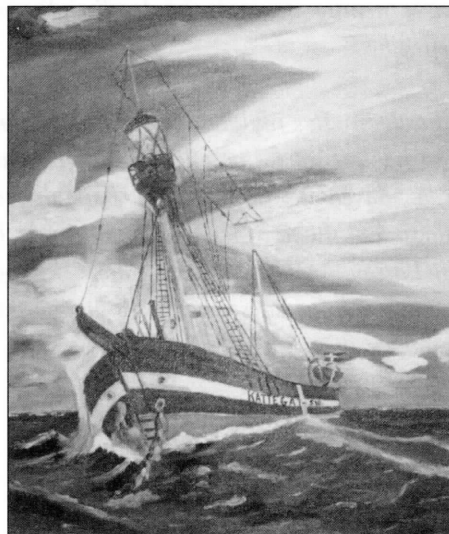
I 1921 blev han gift med Kristine Margrethe Madsen, men dette ægteskab varede kun til 1925, hvor Kristine døde 31 år gammel.

Laurits Boye blev gift igen i 1926 med Katri-
ne Louise Emilie Andreasen, som overlevede ham, da hun først døde i 1980. I dette ægteskab fødtes datteren Inger, der voksede op i Saksøbing.

Laurits' 2. ægtefælle var født i Sjelstoftede ved Errindlev, og hele hendes familie var fra denne egn.

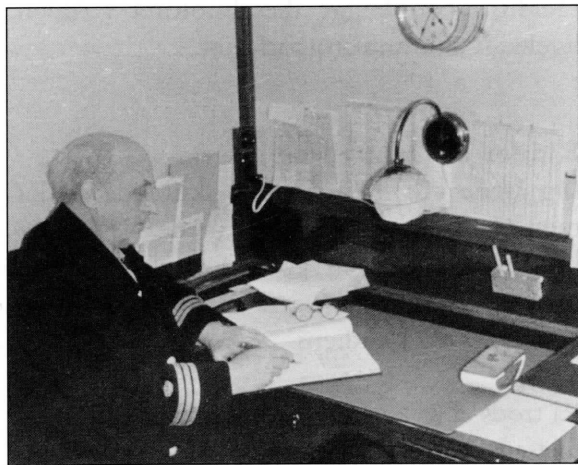
Da han i 1923 var blevet fyrskibskaptajn og som sådan var 1 måned på fyrskibet og 1 måned hjemme, valgte han at bosætte sig på Orebyvej i Saksøbing.

Lidt om fyrskibe

Fyr- og vagervæsenet rådede omkring 1923, hvor kaptajn Boye startede sine 40 år på fyrskibene, over skibe på 14 destinationer. I årenes løb opnåede han at gøre tjeneste på alle med undtagelse af Gedser Rev fyrskib.

På fyrskibene var der en besætning på 7 personer nemlig 1 kaptajn, 3 matroser, 1 tømrer, 1 kok og 1 radiotelegrafist. Besætningen var et hold, der gjorde tjeneste i 1 måned, og derefter blev afløst af en ny besætning. Udskiftningen skete ved, at man blev sejlet ud til fyrskibet, ofte af et af de inspektionsskibe, som fyr- og vagervæsenet rådede over. Så ned i en jolle og over til fyrskibet og op ad en lejder til dækket – ikke altid lige nemt i blæst og hård sø.

Kaptajn Boye ved skrivearbejdet ombord i et af fyrskibene.

Besætningen skulle sørge for, at det fyr, der var placeret i en mast, fungerede. Derudover var al vedligeholdelse mandskabets opgave, da skibet ofte lå på pladsen i op til 6 år.

I hverdagen førte man lister over alle de skibe, der passerede, og der blev sendt vejrmedlinger til Meteorologisk Institut hver 3. time og taget vandprøver fra 4 forskellige dybder, der blev sendt til undersøgelse i Charlottenlund. Ankergrej skulle efterses, og dieselmotorer passes. Så der var nok at se til, men også megen frihed.

Alle besætningsmedlemmer lavede hobbyarbejder, malede, lavede træarbejde, stoftryk og Laurits Boye knyttede f.eks. et sæt gardiner til hjemmet på Orebyvej. Men man læste også meget.

Der blev fisket og røget makreller, og kokken bagte rundstykker og solgte til passerende lystbåde.

Det krævede punktighed og disciplin at få livet til at forme sig godt ombord på sådan et skib.

Dramatik var der også

Da 2. verdenskrig brød ud, blev det anderledes. Skibene skulle stadig have en lampe at styre efter, og i tåge skulle tågehornet sættes i gang. Det brølede så højt hver 20. sekund, at man ikke kunne tale sammen, mens det gav lyd, selvom man stod ved siden af hinanden.

Og der var overflyvninger og minesprængninger, og bare det at komme fra hjemmet til den havn, hvor man skulle sejles ud fra efter en orlov, kunne være vanskeligt.

Eksempelvis måtte Laurits Boye have legitimation fra besættelsesmagten for at kunne komme over Storebælt på alle tider.

Og så blev "Kattegat Syd" minesprængt
"Kattegat Syd" blev minesprængt den 13. sept. 1943 på positionen mellem Sj. Odde og Grenå.

Mandskabet kom intet til, men der skete meget stor materiel skade. Heldigvis holdt skibet sig flydende. Som det eneste fyrskib var "Kattegat Syd" forsynet med en motorbåd, og da radiostationen var ude af drift, blev motorbåden sat i vandet, og 2 mand sejlede ind til Odden havn og underrettede fyrdirektoratet. Der blev det besluttet at inddrage skibet til Grenå havn, hvilket skete på 2. dagen efter minesprængningen. Inden da skete der yderligere 2 minesprængninger i skibets nærhed. Da minen sprængtes, søgte mandskabet op på dækket. Glasskår lå overalt, da samtlige ruder i fyrlynternen var knust. Flere skotlamper var faldet ned, og en svær dæksbjælke var knækket. Radiostationen var som sagt ude af drift, da apparaterne lå med bunden i vejret. Heldigvis var begge dieselmotorer i orden, ligeledes akkumulatorbatteriet.

Ridder af Dannebrog

Og årene gik med tjeneste skiftende steder, men da kaptajn Boye nærmede sig 40 års jubilæum, blev den gode tjeneste belønnet med et ridderkors. Og så måtte fyrskibskaptajnen en tur i audiens.

På trods af at Laurits Boye var på vej til 67 år, fortsatte han. I 1963 måtte han lade fyrskibet inddrage på grund af isvinter, og det blev lagt i vinterhi i Helsingør.

Mens fyrskibet lå i Helsingør, var der stor interesse om skibet, der stadig havde sin besætning ombord, og kaptajn Boye fortæller til en avis:

Vore vagter går videre på normal vis. Det vil sige, at vi tager en tørn på en måned ad gangen, hvorefter vi har en måneds orlov.

Der er imidlertid også nok at se til, selv om vi ligger i havn. Ved en pludselig bedring i issituationen skal fyrskibene være parat til at stikke til søs igen bogstaveligt talt uden varsel. Derfor bliver mandskabet ombord indtil næste mandskabsskifte om ca. en måned. Der er endvidere forskellige ting, der skal ordnes, mens skibet er i havn, hvilket jo ikke sker hver anden dag. "Kattegat Syd" har således ikke været i havn, siden det i 1958 måtte søge havn for isen. At fyrskibet kan ligge så længe i vandet skyldes udelukkende den omstændighed, at skibet er af egetræ og forsynet med en kobberbetrukken bund. Skibets ankerkæde er på 336 meter og vejer ikke mindre end 14,7 tons, og den skal hele tiden efterses, så den kan klare at holde skibet på plads i en orkan. Når det blæser op, ser vi alle andre skibe søge ly, mens vi pænt på blive på vor plads og ride stormen af. Sker der noget har vi ringe chance for at klare os. Det samme sker, hvis et besætningsmedlem bliver kvæstet eller bliver syg. Der kan i sådanne tilfælde gå både fire og fem døgn, inden det er muligt at bringe vedkommende i land.

I et interview i 1971 fortæller Laurits Boye, at flere og flere fyrskibe bliver erstattet af fyrbåker (faste sømærker).

Og senere fortæller han, at fyrskibet "Møn S/Ø" var det sidste fyrskib i funktion og op-hørte i december 1988.

Afmønstring

Da kaptajn Boye fyldte 70 år, gik han på pension - han blev altså på broen til han ikke måtte mere.

Derefter tog han hjem til Sakskøbing og familien.

Jeg vil afslutningsvis takke fru Valborg Svane, at hun bragte mig på sporet af en rigtig Marstaller-sømand

Samt tak til Inger Pedersen og hendes mand for god hjælp med at skaffe artikler og fotos og dermed har gjort det muligt at få fortalt denne beretning.

Hans Bech.

Sognerådene og deres virke i Sakskøbing Kommune

af Steen Balle

Da der var gået 10 år med den nye storkommune i Sakskøbing Kommune, blev der afholdt et møde i Slemminge Forsamlingshus den 14. oktober 1980, hvor der blev gjort status fra de gamle sogneråd.

Her følger fhv. gårdejer Verner Malmskovs bidrag, valgt i Radsted af De Konservative i perioden 1956-1970:

Verner Malmskov - sognerådsformand i Radsted 1962 - 1970

Vi må i dag tænke på, når vi skal tale om sognerådsarbejdet, at der var mange ting, vi ikke sådan kunne gøre. Der var lovfæstet en hel del, og deraf havde man sig at rette.

Vi sognerådsmedlemmer skulle forvalte kommunens – eller skatteborgernes – penge, og her kunne man ikke lige gøre, hvad der passede én. Når vi havde lagt et budget, der var godkendt i sognerådet, så havde amtet også et ord at skulle have sagt. Og én gang erindrers jeg, at der kom flere kommentarer fra amtet. Der var mange opgaver, som sognerådet skulle varetage. Socialudvalget var et af de vigtigste udvalg. De syge og svagelige skulle man tage vare på. I Radsted var vi så heldige at have et alderdomshjem, hvor en del kunne blive plejet. Men rundt om i sognet var der en del, som ønskede at blive boende hjemme. Og de skulle også have den nødvendige støtte.

Kommunens veje skulle vi sørge for, og i Radsted var vi så heldige, at man allerede på et meget tidlige tidspunkt – da udflytningen var sket – havde fået afstukket nogle pæne, lige veje, hvilket gjorde vedligeholdelsen lettere end de krogede veje.

I det daglige arbejde skulle vejmanden se efter om der løb kloakvand, ensilagevand eller opvaskervand ud her og der. Disse ting skulle nu bringes i orden, hvilket ikke var så nødvendigt i min barndom.

Jeg erindrers, at sundhedskommissionen havde et årligt møde, hvor kredslæge og politimester

blev indkaldt. Det var den øverste myndighed. Vi var en gang rundt og kigge på forretninger og kom bl.a. ind et sted og kiggede i frysedisken, hvor der lå både fisk og kødvarer. Så siger politimesteren: *"De har vist ikke læst det sidste cirkulære"*? – hvortil forretningsindehaveren spørger om der da står noget særligt i det!.

"Ja, det er jo derfor vi sender det ud. Der står bl.a. at De skal adskille fisk og kødvarer i fryseren. Der skal være et skillerum".

Det måtte indehaveren få bragt i orden, og jeg tænkte på, hvad der kunne være årsag til det? I dag har jeg kun fundet én forklaring med det – og det er, at fisk jo må sortere under Fiskeriministeriet og kødvarer under Landbrugsministeriet.

Så når vi frem til kommunesammenlægningen, og får da en skrivelse fra amtet, at vi ikke måtte have denne kassekredit, som vi ganske vist havde afdraget på. Det forstod vi godt, da det var rådets medlemmer, der havde optaget lånet – og sognerådet nu blev opløst. Så kassekreditten skulle indfries, og det nye lån skulle overgå til storkommunen pr. 1. april 1970. Sådan var det!

Nu skulle sognerådet nedlægges, det fik vi cirkulære om, og vi drøftede meget overgangen til denne store kommune. Vi måtte ikke leve længere. Vi var nødt til at gå med.

Jeg husker et møde, jeg var til, efter at vi i sognerådet var blevet enige om sammenlægning-

gen. Det var et møde på Hotel Saksøbing. Der var en repræsentant fra kommunallovgivningen, og skitsen for den nye kommune blev gennemgået.

Mit problem var, at der var skåret lidt fra den ene kommune og lagt til den anden, og lidt fra den anden lagt ind under den tredje. Det fandt jeg urimeligt og sagde derfor på mødet, at kniven skulle væk og hellere sammenlæg fuldt og helt end stykvis og delt. Det ville blive for vanskeligt for en lille del af kommunen, at komme ind under noget helt andet.

Det hele var forbi på en formiddag. Kasse- og regnskabsudvalg, kommuneassistent og os fra sognerådet var på rådhuset for at aflevere kommunens kassebeholdning med bilag. Da sandede man først, at det var slut med sognerådet og de små kommuners tid.

I årtier havde de eksisteret, og meget arbejde var blevet udført i over 100 år, og vi fik altså lov til at fortsætte til den formiddag den 1. april 1970.

I forbindelse med Lokalhistorisk Forening for Sakskøbing kommunes emneuge om sognerådene i ugen fra 15. oktober 1980 til 22. oktober 1980 kom der også mange bidrag fra folk, der havde siddet i et af de gamle sogneråd.

Her følger hvad Anders Bondo Nymand fortalte Han var valgt af Venstre i Sakskøbing Landsogn i tiden 1962 – 1970:

Bondo Nymand medlem af sognerådet i landsognet 1962-70.

Vi holdt sognerådsmøde hver måned – undtagen august. Der var socialdemokratisk flertal, så den borgerlige gruppe med 1 Radikal, 1 Konservativ, og 2 Venstre havde ikke meget at skulle have sagt. Vi havde først et åbent møde, hvor pressen var inviteret. Derefter fik vi en pilsner, og der blev budt rygetøj rundt. Pressen gik, og vi fortsatte med det lukkede møde.

Efter at dagsordnen var gennemgået havde vi gerne udvalgmøder. Vi holdt aldrig separate udvalgmøder, da vi som regel klarede det over bordet. På denne måde kom de andre medlemmer til at deltage på lige fod med udvalget.

Af store opgaver, der blev løst i min tid, kan jeg nævne skolebyggeriet ved Rørbæk skole. Skolen blev bygget i 1950'erne, og var allerede tidligere en udbygget 7-klaset skole med realafdeling. Men i 60'erne, hvor det 8. og 9. skoleår kom til, blev en ombygning nødvendig. Vi forsøgte et samarbejde med Sakskøbing Kommune, men det lå lidt tungt med at få etableret dette samarbejde. Det blev aldrig til noget.

Der var planer om, at skolesamarbejdet skulle iværksættes på arealer ved Sakskøbing Å på Saxes Allé, hvilket jeg fandt var en udmærket placering. Det blev ikke til noget, og i midten af 1960'erne var Rørbæk skole færdig, og i Sakskøbing var man ikke begyndt endnu.

Vi havde midt i 60'erne også den store udstykning. Allerede efter krigen var der købt 6 -7 tdr. land jord fra Chr. Bruuns gård, og vi købte igen 7 tdr. land samt jord fra sukkerfabrikken. Det blev til den store udstykning øst for Guldborgvejen, hvor vi i midten af 60'erne solgte jorden til 10 kr. pr. m² – dvs. 8.000 – 9.000 kr. for en byggegrund.

På et tidspunkt var man ved at blive noget mere miljøbevidst. Og stanken fra Sakskøbing Å havde gennem mange år generet borgere i Sakskøbing Landsogn – og vel også i selve Sakskøbing. Vi begyndte at tale om et rensningsanlæg, og havde flere projekter i gang bl.a. ved Maltrup, hvor vi skulle være i samarbejde med Sakskøbing Kommune.

Men det ene år tog det andet, og kommunesammenlægningen nærmede sig. Planerne blev skrinlagt. Så kender I alle resten af planerne, som vel nok er blevet bedre end hvis vi selv skulle have påtaget os denne opgave.

Tiden gik, og kommunesammenlægningerne nærmere sig. Det spøjte lidt i os, at vi skulle være sammen med Sakskøbing. Det var ikke noget vi så hen til med særlig stor begejstring. Vi prøvede at finde en anden løsning, og der blev afholdt flere møder, hvor et samarbejde om en ny kommune blev diskuteret.

Men så kom det fra højere sted, hvordan stregerne skulle slås, og vi måtte sætte os til bords med dem fra Sakskøbing. Jeg tror det var godt, at det var én fra en af de små landkommuner, der blev valgt som den første borgmester.

Jeg har hørt flere spydige bemærkninger i byen om Alfreds Andersens sparsommelighed

men jeg tror, at grundlaget for Sakskøbings gode økonomi blev grundlagt i de første år. Jeg har hørt flere bemærkninger om det rige landsogn.

Vi følte os ikke rige – eller bedre stillet i Sakskøbing Landsogn.

En god økonomi kan komme på flere måder. Dels ved at have gode indtægter, og dels ved at sørge for at udgifterne ikke er så store.

De gode indtægter fik vi fra sukkerfabrikken, hvor vi fik selskabsskat og skat fra en del store funktionærindtægter. Landsognet var også begunstiget ved flere gode erhvervsvirksomheder. Det var vel årsagen til, at vi var meget godt stillet.

Der var mange traditioner i sognerådet. Bl.a. holdt vi en årlig udflugt i juni måned. Kommunekassereren og sognerådets koner var med. Vi så forskellige seværdigheder på Sjælland, men var også en gang på Langeland.

Vi havde en kortspilsaften. Den stammede tilbage fra den tid, hvor vi delte rationeringsmærker ud under krigen. Jeg tror det hang sammen med, at det var ulønnet arbejde at dele disse rationeringskort ud. Så blev man enige om at tage op til Rudolf Larsen og spise, hvorefter man så spillede kort. Da man holdt op med at dele rationeringsmærkerne ud fortsatte man traditionen. Den blev opretholdt frem til kommunesammenlægningen.

Tilblivelsen af kommunal kunst på torvet i Sakskøbing

Politisk udvælgelse af kunst er en tvivlsom affære, hvordan kan flere personer med forskellig baggrund og politiske anskuelser udvælge kunst til hele befolkningen, uden at resultatet bliver tomt og intetsigende, det kan vi se på torvet i Sakskøbing med tre kunstværker: Et berømt, et poetisk og et kraftfuldt.

Roepigerne

Historien begynder i 1935, da Ny Carlsberg fonden havde bekostet en udsmykning af byrådssalen i Maribo, og da mente borgmesteren i Sakskøbing, Peter Petersen, at det måtte være Sakskøbings tur til at få et springvand foran Sakskøbings rådhus; men det faldt ikke i god jord hos fonden, og borgmesteren fik afslag.

Borgmesteren gav imidlertid ikke op, men kontaktede depotbestyrer Rasmussen, der henvendte sig til bryggeriernes salgsdirektør Sanders. Ved hans mellemkomst tog fonden sagen op igen, og i 1936 inddrog Ny Carlsberg fondens direktion billedhuggeren Gottfred Eickhoff. Han tog sammen med den kunsthistoriske direktør V. Thorlacius-Ussing til Sakskøbing for at se på pladsen foran rådhuset. Den fandtes ikke velegnet, derimod kunne de se torvets muligheder.

Den 4. februar kunne borgmesteren på et byrådsmøde meddele, at Ny Carlsberg fonden havde givet tilsagn om at skænke byen en skulptur, men betingelsen var, at den skulle placeres på torvet.

Byrådet tog med tak mod tilbudet, men bystenen, som stod der, hvor skulpturen skulle stå, blev imidlertid ikke flyttet til pladsen foran rådhuset som oprindeligt besluttet, men til en plads ved alderdomshjemmet, hvor den står endnu. Der var afstemning i byrådet om placeringen, og resultatet blev 6 for og 2 imod pladsen ved alderdomshjemmet.

I vinteren 1937 var det bestemt, at torvet og torvetræerne skulle være rammen om kunstværket, Gottfred Eickhoff skulle udføre kunstværket og Ny Carlsbergfonden betale, men hvilket kunstværk?

Springvandet blev opgivet, en kongestatue ligesådan, da den eneste konge, som havde haft tilknytning til Sakskøbing var Christoffer d. II, der 1332 boede nogle måneder i byen, mens han pantsatte landet. Man var så fattig på fantasi, at det blev kunstneren, der foreslog motivet ”Roepigerne.”

Politisk indtraf et systemskifte ved valget den 11. marts 1937, indtil valget havde sammenlægningen af byrådet været: Den kommunale vælgerforening (Venstre og konservative) 5 mandater, de radikale 2 mandater og socialdemokraterne 4 mandater.

Ved valget fik socialdemokraterne 6 mandater, de radikale beholdt deres 2 og den kommunale vælgerforening måtte nøjes med 3.

Den 1. april blev borgmesterposten besat med Peder Kirkegaard, mens Peter Petersen og socialdemokraten redaktør Otto Petersen valgtes til magistraten (økonomiudvalg).

Fra 1937 til 1940, hvor afsløringen fandt sted, var byrådet reelt ikke med i nogen beslutningsproces.

Ved afsløringen den 10. august 1940 lod borgmester Kirkegaard sin forgænger, Peter Petersen, holde hovedtalen, der helt gav kunstneren æren ikke alene for udførelsen, men også for motivvalget.

Eickhoff var 34 år i 1937, han var blevet fortrolig med det internationale miljø i Paris, hvor han sluttede sig til den naturalistiske retning, som holdt fast ved de klassiske forbilleder og en forenklet realisme.

Resultatet af de første års arbejde vist på udstillinger i udlandet og fra 1933 på Grønningen i København. Ny Carlsberg fonden blev opmærksom på ham og tildelte ham det såkaldte "Romerstipendium", der satte ham i stand til at foretage en 10-måneders rejse gennem Grækenland, Tyrkiet, Ægypten og Italien. Det var derfor naturligt, at Fonden efter hans hjemkomst ville overgive ham en stor opgave.

I løbet af få måneder fuldførtes en lille skitse til "Roepigerne", som kun med en mere beskeden ændring blev fulgt til det sidste. Eickhoff havde i realiteten arbejdet med ideen, inden han fik bestillingen.

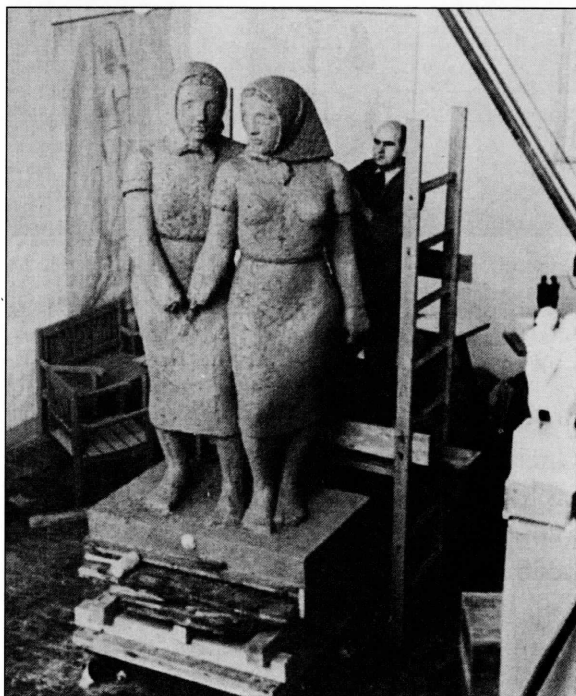
Skitse til "Roepigerne", 1938 udført i kunststen, højde 58 cm. Kunstmuseet i Sorø.

I et senere notat fortæller han om rejsen i Grækenland, om befolkningen ude på landet, og hvorledes han især havde været optaget af kvinderne med deres hovedtørklæder og frie holdning.

"Jeg kom hjem med den tanke at sætte dem et monument. Da Fonden opfordrede mig til at lave et udkast til et monument til torvet i

Sakskøbing og betydede mig, at man fra byens side gerne så, at det blev et ”kongemonument”, tænkte jeg kun på, hvordan jeg kunne sno mig fra dette ønske – og i stedet for realisere nogle af de tanker, jeg havde haft med hensyn til ”det græske”.

Under et ophold ... frembød motivet sig selv: ”Roedyrkningen”. Her kunne jeg få brug for nogle af mine ”græske” oplevelser. Her kunne jeg skildre min betagelse af den unge græske kvinde på landet: Skabe et monument for ”den arbejdende kvinde”.

Gottfred Eickhoff under arbejdet med ”Roepigerne”.

Efter at skitsen til ”Roepigerne” var blevet godkendt i august 1937 af såvel Sakskøbing Byråd som Ny Carlsberg fonden gik billedhuggeren i gang med at modellere figurene op i stort format i atelieret på Bregnegaardsvej, men Eickhoff var ikke tilfreds. Han skrællede skulpturerne af indtil kernen og begyndte forfra. Det kom til at vare helt til september 1939, før gipseren kunne tilkaldes for at tage afstøbningen.

Skulpturen blev sent på efteråret støbt i bronze hos det anerkendte firma P. Lauritz Rasmussen. Eickhoff fik efter meget besvær overtalt støberiet til at støbe i den gamle cireperdstøbning, som i højere grad kunne tilgode skulpturens ”modellerede” og ujævne overflade.

Afsløringen fandt sted, som tidligere omtalt, den 10. august 1940 i det første år af Danmarks besættelse.

Borgmester P. Kirkegaard bød velkommen og takkede Ny Carlbergfonden, kunstneren, udvalget, arbejdere og håndværkere, som alle har været med til at skabe de smukke rammer om Torvet. Sidst men ikke mindst fik fhv. borgmester Petersen en tak fordi det ved hans initiativ og arbejde i hans borgmestertid var lykkedes at løse denne opgave på en smuk måde. Skulpturen blev overdraget byen af direktør for Ny Carlsbergfonden Thorlacius-Ussing, der blandt andet sagde:

”Et sådant arbejde har sin store mission, og jeg håber, det må blive kært for alle i Saxkjøbing – og at det må blive et vartegn for byen.

Derpå gav borgmesteren ordet til sparekassebestyrer P. Petersen, som holdt den egentlige afsløringstale, hvor han i korte træk beskrev skulpturens tilblivelse og fremhævede, at det ikke alene er behandlingen, men også emnet der er kunstnerens værk, idet vi selv var så fattige på fantasi, at vi ikke kunne finde på et passende emne.

Talen sluttede med håbet om, at skulpturen igennem årene måtte få lov til at stå som et

varigt minde om Fondens gavmildhed, og til fremtidig ære for Ny Carlsbergfonden, samt til glæde for Saxkjøbing By og dens borgere. Efter sparekassebestyrens tale faldt dækket og Roepigerne stod for publikum i deres kunstneriske skønhed, og da man havde set lidt på dem, brød et voldsomt bifald løs, da bifaldet havde lagt sig, foreslog borgmesteren, at man sang ”Der er et yndigt Land”, og forsangere var børnene fra Borgerskolen, som havde taget plads på den grusbelagte ring omkring græsplænen.

Saxkjøbing Avis skriver: ”Lørdag eftermiddag kl. 5 afsløredes billedhuggeren Gottfred

Foto fra 1940-erne af Roepigerne på Saxkjøbing torv.

Eickhoffs skulptur ”Roepiger” på Sakskjøbing Torv ved en smuk og stilfuld højtidelighed, som overværedes af 5-600 mennesker. Skulpturen tager sig prægtig ud, som den står imellem de fire smukke træer på vort kønne torv, og den giver ikke alene torvet, men også vor by et præg, som ikke kan vurderes højt nok. Det er ligesom skulpturen gør vor by større, rykker den op i en højere klasse, og alt det kan vi takke en initiativrig borgmester og det kunstinteresserede Ny Carlsbergfonden for.”

Det var en meget positiv modtagelse fra Sakskjøbing Avis, men i den lokale presse fandt man også, at ”Roepigerne” havde for tykke ben, og at de var en fornærmelse. Eickhoff indlod sig ikke på polemik, men nøjedes med at sende bladets redaktør et fotografi taget på selve afsløringsdagen.

Det talte sit eget klare sprog, ikke alle var født med venusmaal, intet i skulpturen var i strid med naturen, dens proportioner var overholdt. Snarere måtte man måske sige, at kunstneren havde bestræbt sig på at give figurene en holdning og ynde, som hævede dem over hverdagens realisme.

Således skriver Marianne Saabye i afsnittet Gottfred Eickhoff og ”Roepigerne” i bogen om ”Roepigerne”, og fortsætter : ”Det færdige resultat stod selvfølgelig og rigtigt omgivet af de fire kuplede lindetræer på Torvet, der dengang endnu lå frit og gav en smuk og harmonisk baggrund for monumentet. Det var afslutningen på mere end tre og et halvt års koncentreret arbejde”

Paraplypiggen

Tilblivelsen af ”Paraplypiggen” kan ikke sammenlignes med ”Roepigerne” eller Kadziolas skulptur, som der skal fortælles om senere. Man havde indrettet et lille anlæg efter Teknisk Skoles nedrivning, og der skulle opstilles et springvand. Til dette springvand købte man en skulptur hos kunstneren Lise Ring, og denne skulptur passede perfekt til det lille intime anlæg. ”Paraplypiggen” blev indviet i 1979 til alles tilfredshed.

Jubilæumsgave til alle

I anledning af 25-året for kommunesammenlægningen i 1970 foreslog borgmester, Kaj Petersen, at man skulle finde et kunstværk, som kunne pryde det anlæg, der var under etablering på pladsen mellem Hotel Saks-købing og forhenværende isenkrammer Leif Kristiansens ejendom ved torvet. Det var på det sted, hvor ”Kvindernes Lind” i sin tid stod.

Lindetræet, der blev plantet i 1915 i anledning af loven, der gav kvinderne valgret, havde måtte lade livet nogle år tidligere på grund af sygdom, og efter at de offentlige underjordiske toiletter samme sted var blevet nedlagte, var det blevet muligt at etablere et mindre anlæg, som formentlig ville være den perfekte ramme om skulpturen, denne placering skulle dog snart møde nogle indsigelser først fra Projekt Rosenby, der havde arbejdet på at skaffe penge til indkøb og opstilling af en vandkunst og siden, da skulpturen var blevet bestemt, hævdede teknisk afdeling, at torvets overordnede planlægning krævede en vandkunst på stedet.

I februar 1995 forelagde borgmesteren ideen for byrådet, og den fik en positiv modtagelse. Derefter blev den sendt videre til kulturudvalget, som fik til opgave at komme med forslag. Med hensyn til placeringen sagde borgmesteren: "Der har været talt om, at stedet for eksempel egner sig til opstilling af en eller anden form for vandkunst, men man kunne også vælge en almindelig skulptur. Under alle omstændigheder skal det være et kunstværk, der passer ind i torvemiljøet, og som på en eller anden måde matcher med Roepigerne og Paraplypigen. Kulturudvalgets formand Bo Christiansen (A) var indstillet på at gå i gang straks, jubilæet var jo til april, og der skulle findes kunstner og vælges kunstværk.

D. 9. marts 1995 skriver Folketidende, at kunstudvalget består af Bo Christiansen (A), Ulla Petersen (A) og Doris Hartmeyer (V) samt ledende bibliotekar Finn Egelund og en sagkyndig fra teknisk afdeling. Desuden deltager Birgit Lander fra Projekt Rosenby.

Bladet skriver videre, at udvalget skal se på placeringsmuligheder. Vi har flere steder i kikkerten, men da vi har kontakt med en række kunstnere, må vi først kende placeringen, før vi kan bede en eller flere om at komme med forslag, udtaler Bo Christiansen.

Folketidende antyder, at udvalget har opgivet placeringen foran hotellet, det havde udvalget nu ikke, men håbede på, at der kunne opnås enighed om, at stedet foran Hotel Saxkjøbing var det bedst egnede til den kommende skulptur.

Efter at have undersøgt markedet for kunst og besøgt nogle kunstnere, faldt udvalgets valg på den 34-årige kunstner Thomas Kadziola fra Horslunde, der efter at have beset den påtænkte placering var meget interesseret i at frembringe en over én meter høj skulptur udhugget i en stor granitsten, som kan harmonere med torvet i almindelighed og med Roepigerne i særdeleshed.

Der bliver altså tale om et kunstværk, som er skabt direkte til det sted, hvor det skal placeres. Det vil tage et årstid at hugge stenen ud, og Kadziola skal nu udarbejde en skitse til skulpturen.

Herefter vil kulturudvalget søge byrådet om at frigive den lovede bevilling på 150.000 kr. til projektet.

Ved byrådsbehandlingen af bestillingen af kunstværket i august 1995 forelå der ikke nogen skitse fra Kadziola, men derimod en flere tons tung granitsten som Kadziola skulle kunne få til at "matche omgivelserne" som pressen skrev, og nævnte udtrykket blankocheck, som også blev nævnt i byrådssalen, hvor Bo Christiansen indledte sin forelæggelsestale med at sige "Nu er det med kunst og politik, at enten får man ridderkorset eller skudt ved dagry".

Ole Weischer (A) kom med den skarpeste modstand, idet han stillede spørgsmåltegn ved om borgerne overhovedet ønskede Saks-købing klistret til med den slags monumenter. Han påpegede også det latterlige i at rejse et monument, fordi kommunen fyldte 25 år. Desuden svarede udgiften til tre kvart SID-lønning.

Birgit Foersom glædede sig over at byen kunne byde på et nyt kunstværk, men undrede sig også lidt over udstedelsen af blankochecken. Doris Hartmeyer (V) anbefalede på den borgerlige fællesgruppes vegne bestillingen og kun Ole Weischer (A) stemte imod. Den 30-7-1996 skriver Folketidende: Thomas Kadziola, der har arbejdet på kunstværket i et års tid, har hugget skulpturen ud af en kæmpemæssig marksten, idet han så at sige har ladet en menneskekrop vokse spontant ud af stenen.

Forud for arbejdsprocessen er gået grundige studier af det sted, hvor den skal stå, fordi det har været vigtigt for kunstneren, at skulpturen falder godt ind i omgivelserne og ikke giver "støj" til dem. Roepigerne er en af de smukkeste figurative skulpturer i landet, og den vil jeg ikke konkurrere med, siger Thomas Kadziola. Folketidende tilføjer, om en måned ved vi, om kunstnerens lavt profilerede ambitioner er lykkedes. Spændingen blandt kunstudvalgets medlemmer var ikke mindre, selv om de løbende havde fulgt stenens udvikling til kunstværk.

Afsløringen af skulpturen, som blev foretaget af borgmester Kaj Petersen og kulturudvalgsformand Bo Christiansen, som i fællesskab trak det klæde bort, der havde dækket skulpturen, fandt sted fredag den 30.08.96 og Folketidende skriver den 31.08.96: "Thomas Kadziolas skulptur til Saksøbing Torv har gode chancer for at falde ind som en integreret del af bybilledet".

K.E. Watz fortsætter: "Det så ud som om den halve by slog ring om Thomas Kadziolas granitskulptur, da den i går eftermiddags blev afsløret på Saksøbing Torv. Thomas Kadziolas figur, hugget ud i en flere millioner år gammel granit-gnejs blok, har alle betingelser for at blive en integreret del af bybilledet. I sin naturalistiske/abstrakte udstråling er den trods størrelsen utrolig afdæmpet i udtrykket. Man aner en person, der kryber sammen og skærmer sig mod blæst og modgang, men i det hele taget er der rige uligheder for at digte sine egne indtryk ind i kunstværket".

Her vil jeg gerne indskyde, at skulpturen står foran Hotel Saxkjøbing, hvor der pludselig i september 1986 blev installeret 150 bosniske flygtninge. Denne begivenhed og de efterfølgende flygtningestrømme kom til at dele den danske befolkning. Min egen fortolkning på grund af omtalte begivenhed er, at skulpturen forestiller en person, som søger at beskytte et indhyllet barn, måske allerede dødt.

Hvor mange torve kan præsentere os for - et socialrealistisk kunstværk udført med følelse og indlevelse i kvindernes hårde kamp for tilværelsen. - et yndefuldt udtryk for poesi - en påmindelse om tidens vold og gru.

Kilder: Else-Marie Boyhus Marianne Saaby "Roepigerne", Folketidende og Saxkjøbing Avis.

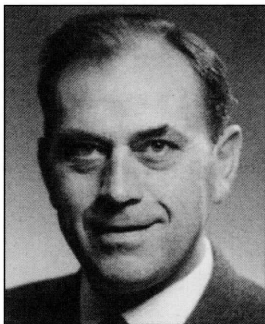
Bo Christiansen

LÆGERNE I SAKSKØBING / LÆGEHUSET 50 ÅR.

21. juli 2005 er det 50 år siden Lægehuset i Saksøbing blev dannet af min far, Svend Møller og 2 af byens andre læger nemlig Poul Larsen og Povl Støckel.

Det skete for at rationalisere det stigende arbejdspress, fordele arbejds- og vagtbyrderne og mindske omkostningerne. Endvidere indbar det øget mulighed for undersøgelser og behandlinger af patienter.

Lægehuset (læs samarbejdspraksis) var det første af sin art i landet og markerede ved sin dannelse en helt ny epoke for praktiserende læger. Det var pionertanker, men egentlig kun et resultat af en langvarig udvikling.

To af pionererne Svend Møller t.v. og Poul Larsen.

Lægerne arbejdede førhen enkeltvis og var til rådighed døgnet rundt, så det var både naturligt og rationelt at samle arbejdsprocesserne. Efter 1955 opstod der mange samarbejdspraksis i hele landet.

Baggrunden for lægevæsenet går tusinder af år tilbage til lægekunstens arne i Oldgrækenland.

Lægeguden Asklepios (Æskulap) havde ifølge mytologien mange helligdomme, hvortil folk valfartede for at blive helbredt for alverdens sygdomme. Prisen for helbredelse var et offer til guden, så her ser man helt klare paralleller til nutidens mere kommercielle lægehuse.

Asklepios's helligdom var knyttet til en slangekult, og han blev ofte afbilledet støttende sig til en lang stav om hvilken en slange snoede sig. Æskulapstaven er også i dag lægernes symbol.

I den tidlige middelalder var der ikke megen sygdomsforståelse, men heksekunst og overtro flourerede. Kun den katolske kirkes velfærdsarbejde fungerede via klostrene. Munkene og nonnerne havde tid og en vis grad af ressourcer til at udføre sundhedsarbejde.

Reformationen medførte et nyt tilbageslag for sygdomsbekæmpelsen, men i Danmark sker der dog noget, som vender udviklingen, nemlig oprettelsen af Københavns Universitet i 1479.

Her opstod lidt efter lidt en egentlig uddannelse til læge, og i 1544 blev den første dr. med. uddannet. Lægeuddannelsen har siden undergået store forandringer i takt med den ændrede sygdomsforståelse og den teknologiske udvikling.

I Danmark ydede lavene fra middelalderen og indtil midten af 1800 tallet en form for sygesikring i kritiske situationer, men efter lavenes ophør i 1862 opstod en frivillig sygekassebevægelse, som også omfattede andre end håndværkere I 1893 kom den første sygekasselov, som forpligtede staten til at støtte den frivillige sygesikring for ubemidlede.

Loven blev udvidet og forbedret flere gange, og i 1933 kom Steinckes socialreform, hvor sygesikring samlede næsten alle regler om hjælp til syge, invalide og gamle.

Den sidste reform, nemlig loven om offentlig sygesikring trådte i kraft 1.4.73 og afskaffede de private sygekasser. Bidraget blev herefter opkrævet sammen med skatten.

I dag omfatter sygesikringsordningen læge- og tandlægehjælp, lægemidler, psykologhjælp, kiropraktorbehandling, fodpleje, fysioterapeutbehandling og begravelseshjælp samt en rejsesygesikring.

Sakskøbing har typisk fra midten af 1700 tallet haft 1-2 læger og senere både 3 og 4 læger.

—————oOo—————

En liste over navngivne læger i Sakskøbing er udarbejdet af Lokalhistorisk Arkiv. Den registrerer den første i 1621, og han hed Hans Michelsen.

Emil Aarestrup, der foruden sin lægeerhverv blev berømt som digter boede i Sakskøbing fra 1838 til 1849. Hans digtning hører til i guldalderens lyrik.

Fra perioden 1849 til 1858 skal nævnes Kristian Fr. D. Rech, der den sidste aften i året 1854 tog sig af en møllerkarl i Krungerup, der var kommet til at ødelægge sin ene hånd fuldstændig ved at skyde nytår ind. Han blev i hurtigste fart kørt ind til Sakskøbing, hvor læge Rech lod ham køre rundt i byen for at få ham i hus et sted.

Endelig blev han modtaget i et lille hus i Juniorsgade, hvor enke Karen Hansen tog sig af ham. Lægen foretog amputation af hånden, hvortil hun ydede god hjælp, og i de følgende dage og uger plejede hun patienten med stor omhu og dygtighed.

Der havde i flere år været talt om, at man trængte til en sygestue i byen, men der var intet blevet foretaget. Nu lykkedes det imidlertid efter kort tid at formå byrådet til at indrette to sygestuer i den vestlige del af Juniorstiftelsens bygning. I de to sygestuer blev der anbragt to senge i hver, og i et tredje værelse fik Karen Hansen og hendes to halv voksne børn bolig, og her virkede hun i denne gerning i samfulde 24 år.

Listen fortæller endvidere, at Axel Chr. Halvorsen var læge i Sakskøbing fra 1874-1927, og her skal nævnes den lille morsomme detalje, at museet Saxtorp er i besiddelse af dr. Halvorsens stol.

Læge Halvorsens stol fotograferet på museet "Saxtorp".

Læge Gustav Nielsen, i daglig tale "Doktor Nielsen" boede i huset med den store have, der gik fra Søndergade og ned til åen, hvorfra han udøvede sin lægegerning indtil 1946.

I dag er huset revet ned og har givet plads til et plejecenter, der har fået navn med relation til den tidligere beboer af ejendommen, nemlig "Doktorparken".

Poul Haagen var læge i byen fra 1924 til 1951 og vil huskes af mange ældre læsere.

Poul Haagen på vej på sygebesøg i Pærsons ambulance i en snestorm vinteren 1946.

Og så når vi frem til læger, som vi kender eller har kendt.

Min far Svend Møller var som sagt initiativtager til den omtalte samarbejdspraksis i 1955. Han har haft praksis i Sakskøbing fra 1942 til 1973. Han har tillige været læge for Forsorgshjemmet og var en munter mand, der gerne fortalte historier om sin spøjse ven og samarbejdspartner ”Inspektøren”.

I 1973 afstod min far sin praksis til under tegnede, og han var herefter skolelæge frem til sin død i 1984.

Den anden af initiativtagerne var som sagt Poul Larsen, der havde praksis i Sakskøbing fra 1946 til sin alt for tidlige død i 1983. Han var egentlig fynbo, men faldt godt til i Sakskøbing på grund af sit stille og rolige væsen.

Den sidste, der var med til at oprette den fælles lægepraksis, Povl Stöckel havde været militærlæge, inden han i 1951 blev praktiserende læge i Sakskøbing. Han døde allerede i 1969.

Povl Stöckel i sin konsultation

I Lægehusets 50-årige historie er udviklingen gået rigtig stærkt. De tre skabere flyttede ind i nyindrettede lokaler bag apoteket, hvor der havde været både stald og sodavandsfabrik.

I Saxkjøbing Avis fra 21.7.1955 kan man læse følgende:

I Saxkjøbing aabnedes i går en fælles Lægekonsultation, idet de tre Læger Poul Larsen, Povl Stöckel og Svend Møller har indrettet fælles Konsultationslokale i Apotekets Baggaard. Her er de gamle Bygninger, der tidligere stod til ingen Nytte brudt ned og en ny Bygning rejst. Den nye Konsultation er indrettet med 2 Rum til hver af de tre Læger og desuden med skadestue. Selve Venteværelset er et stort lyst Rum, med tre hvidskærmede Lamper på Væggen. Opgaven er ved deres lys at fortælle naar en Patient er færdig hos Lægen, saaledes at den næste kan gøre sig rede til, at Lægeseekretæren kalder Vedkommende ind.

De nye Lokaler blev indviet ved en Reception i Gaar, hvor Borgmester P. Kirkegaard hilste Lægernes Initiativ velkommen og ønskede til Lykke paa Byens Vegne.

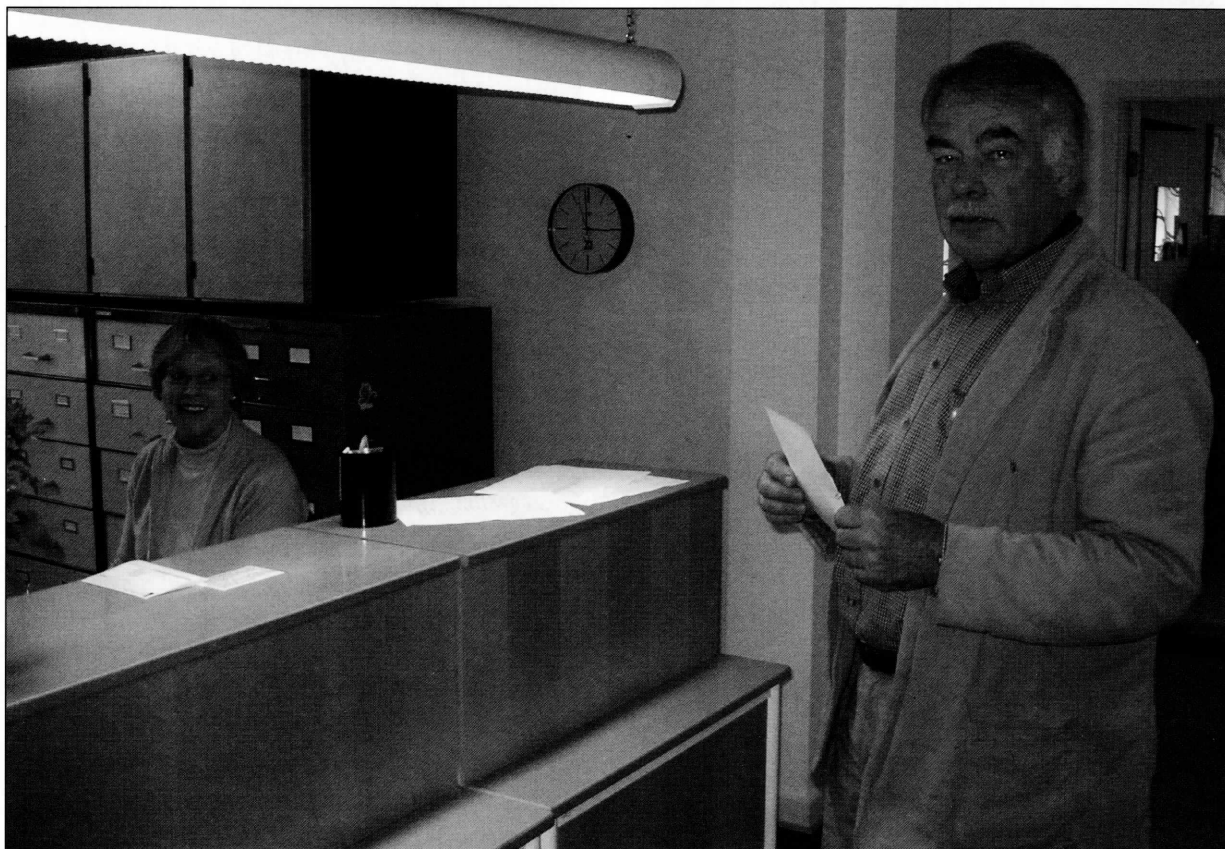
Konsultationstiderne ændres saaledes, at man 2 Gange ugentlig træffer sin Læge om Formiddagen: Dr. Larsen: Onsdag og Fredag Dr. Møller: Mandag og Torsdag. Dr. Stöckel: Tirsdag og Lørdag. Der træffes saaledes hver Formiddag Kl. 9-10 en Læge i Konsultationslokalerne. Desuden indføres en Vågtordning, saaledes at Lægerne skiftes til at holde Vågt hver 3. Nat.

I 1966 udvides til 4 læger, men det fortsatte kun en årrække, hvorefter 5 læger blev nødvendigt.

1986 flyttede Lægehuset til det tidligere Sakskøbing Sygehus, og i dag er der 6 praktiserende læger og 1-2 yngre læger under videreuddannelse

Dette er nødvendigt, da almen medicin (prak.læge) i dag er en speciallægeuddannelse på lige fod med alle andre specialer f.eks. øjenlæge, ortopæd.kir., narkoselæge o.s.v. Denne uddannelse foregår efter afsluttet universitetseksamen og varer 5-6 år. Så hvem ved? Om få år er Lægehuset i Sakskøbing måske blevet et miniature-universitet.

Bent Møller

Læge Bent Møller i samtale med sekretær Karen Sørensen i Lægehuset på Det gl. Sygehus. (foto: Renè Larsen)

Et sagn og mundheld om Radsted kirke.

Der var engang en herremand på Krenkerup, der levede et meget ugudeligt liv. Han solde meget sammen med en præst eller munk, hvad det nu var der på egnen. Det var før Radsted kirke blev bygget, så det er længe siden.

Præsten døde af sit udsvævende liv, og nu blev det helt galt med herremanden. Vildere og vildere gik det til, og til sidst var han på fallitens rand.

Han havde hørt, at man i slige tilfælde kunne hente hjælp hos fanden.

Der boede i Thoreby en klog mand. Ham opsøgte herremanden og fik da også gode råd.

Han skulle ved nattetid kl. 12 gå op på den bakke, hvor der var rettersted, og fremsige nogle ord, som den kloge mand havde skrevet op eller fortalt ham, så ville fanden komme op af jorden, og så kunne de jo selv tale om resten.

Det rettede herremanden sig efter, og fanden kom også. Det blev aftalt, at fanden skulle have herremandens sjæl, når han døde, men inden da ville fanden have det halve af afgrøderne på Krenkerup, som han lovede at få til at vokse godt.

Denne kontrakt skulle gælde i tre år. Herremanden lovede fanden at møde ham samme sted og tid om et år.

Det gik som fanden havde lovet, afgrøderne voksede fortrinligt, og det ærgrede herremanden, at han skulle aflevere halvdelen, så han opsøgte igen den kloge mand. Denne foreslog ham at dele på den måde, at den ene fik rod og den anden top.

Sådan blev det, men da det var korn, der var på markerne, og fanden var gået ind på at få roden det år, blev han jo meget arrig, da han opdagede, at han var snydt, så han forlangte toppen næste år. Det sagde herremanden ja til, og så såede han roer.

Nu blev fanden alvorlig vred, da han igen blev narret, og forlangte af den nu meget rige herremand hele høsten næste år eller herremandens sjæl.

Nu var herremanden i klemme, og i sin nød opsøgte han en munk, der boede i Maribo (Skimminge).

Denne munk tænkte meget over sagen, men kom til følgende resultat.

Hvis man kunne få bygget en kirke og få klokken til at ringe på det sted, fanden plejede at komme op, så havde han tabt sin magt. På det sted var jo nedgangen til helvede, og lå der en kirke, var vejen spærret. Guds magt var større end fandens.

Herremanden tænkte over sagen, om natten drømte han, at hans gamle soldebror, præsten kom til ham og fortalte, hvordan han pintes i helvede og bad ham endelig bygge den kirke, frelse sin sjæl og gøre fanden magtesløs.

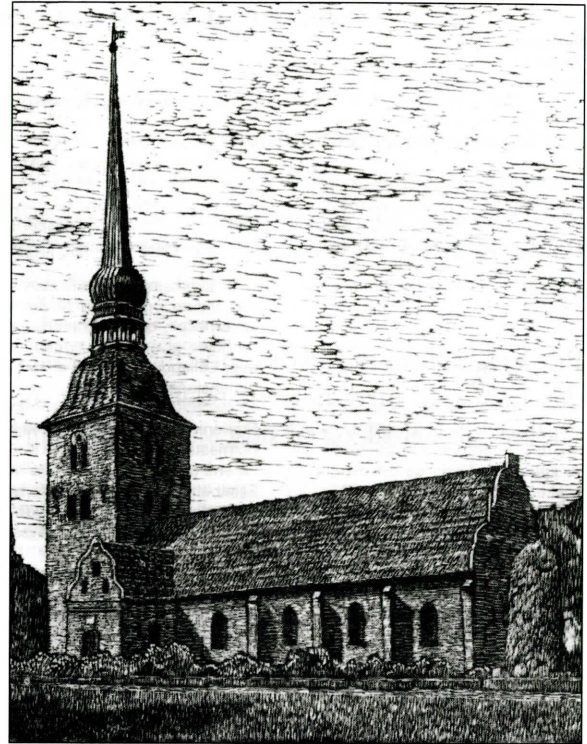
Herremanden blev meget forskrækket, og han gik straks til munken i Maribo og lovede at bygge den omtalte kirke og så betids, at klokken kunne ringe inden fandens genkomst.

Munken fik fat i sine ordensbrødre og arbejdet kom i gang, det skred så godt, at kirken stod færdig i god tid, og fandens opgang fra helvede var spærret.

Fra den dag af levede herremanden kristeligt godt og døde i en høj alder lykkelig og mæt af dage.

Radsted kirke ligger altså over nedgangen til helvede. Herfra stammer vort ordsprog: ”Ad helvede til, det er hen ad Radsted kirke”. Nogle siger. ”7 mil under Radsted kirke”.

Moralen i dette sagn er vel, at det gode sejrede over det onde.

Radsted kirke tegnet af Poul E.Rasmussen

- skrevet lige ud fra Rosa Engholm Petersens ”De gamle fortæller”.

Ny landvinding for museumsforeningen "Saxtorp"

Museet Saxtorp har nu fået stillet den gamle præstegårdslade i Saxemarken til rådighed som udstillingslokale.

Det er formanden for kulturudvalget Doris Hartmeyer, der har set en fantastisk mulighed for at højne museets udstillingsfaciliteter, der siden flytningen til sukkerfabrikken ikke har været særlig ideelle, hvad angår de fysiske rammer og den geografiske placering.

Vi må håbe, at museet tager imod tilbudet med kyshånd, og at man har eller kan skaffe det nødvendige frivillige mandskab til at følge tilbudet op. Der er næppe tvivl om, at en tilgang af friske kræfter til at supplere "den gamle garde" vil være nødvendigt for museets fortsatte trivsel og funktion.

Den gamle bygning (der sidst har været benyttet som spejderhus) har langt over 100 år på bagen, idet den i sin tid var præstegårdslade, men omkring år 1900 blev købt af købmand P. Hansen og flyttet planke for planke og genopført som pakhus.

Den gamle bygning har derfor en lang historisk baggrund og vil være utrolig ideel som museumsbygning, og så ligger den midt i byens hjerte.

Museumsforeningens mangeårige formand, Dagny Kristensen er gået på "pension". Hun har gjort en bemærkelsesværdig indsats under vanskelige vilkår for at bevare gamle ting og sager for efterslægten. Tak for det!

HK

LOKALHISTORISK FORENING FOR SAKSKØBING KOMMUNE

Bestyrelsens beretning aflagt af formanden Flemming Bendixen ved foreningens ordinære generalforsamling den 26. februar 2004 på rest. ”Sukkertoppen”.

ÅRETS GANG

Foreningens medlemstal er på 420, hvilket er en tilbagegang på 25 i forhold til sidste år. Vi har haft en tilgang på 9 nye og en afgang på 34.

Vort første arrangement i beretningsåret var den 20. marts, hvor vi havde fhv. skoleinspektør Holger Karlsen til at fortælle os om skibsfarten på Saksøbing havn og i Guldborgsund gennem tiderne. Det gjorde han rigtig godt og med adskillige morsomme gamle billeder på overheaden blev det en interessant aften med god tilslutning.

Næste gang vi kaldte på medlemmerne var 12. april, hvor vi havde et arrangement på Danmarks Traktormuseum i Eskildstrup. Arrangementet var godt nok, og museets folk havde gjort et stort forarbejde for at vi skulle få et interessant besøg. Bl.a. blev flere af de gamle motorer startet op, men emnet havde tilsyneladende ikke medlemmernes store interesse, for vi var ikke over 20. Det var lidt synd, men de, der kom, fik en god eftermiddag.

Der var anderledes stor interesse for vores sommerudflugt den 25. maj til godset ”Skovsgård” på Langeland.

Vi havde ingen problemer med at fylde en bus og var oven i købet tilsmilet af det dejligste forårsvejr. Vi fik en dejlig middag på Kædeby Cafeen, der jo ejes af en af vore lokale her fra egnen.

På ”Skovsgård” havde vi rundvisning fra kælder til kvist. Det er et stort projekt, man der har taget fat på med at restaurere og tilbageføre slottet til dets oprindelige skikkelse under den forrige ejer, der levede alene på godset omgivet af utallige katte, der havde rettighe-der som husets beboere. Vi kunne mageligt have brugt noget mere tid på ”Skovsgård”, men færgetiden skulle jo passes.

Den 12. juni besøgte vi Jørgen og Hjørdis Høegh-Andersens imponerende have på Pogemosevej. Bent Jensen og hans kolleger på Arkivet havde lavet en fin planceudstilling om gårdens historie. Jørgen fortalte om, hvorledes et moderne landbrug drives i dag, og Hjørdis viste rundt i den flotte have med de mange roser. De omkring 40 deltagere fik en dejlig eftermiddag ud af det, og jeg vil gerne her rette en tak til Hjørdis og Jørgen for deres store gæstfrihed.

Så holdt vi sommerferie indtil den 13. september, hvor vi havde arrangeret herregårdsbesøg på Orupgård gods ved Nykøbing. Da vores aftale om eftermiddagskaffe i Idestrup forsamlingshus efter besøget gik i vasken umiddelbart før dagen, trådte fru Birte Højgaard generøst til og inviterede på kaffe i hovedbygningen. Jeg må sige, at vi fik en virkelig oplevelsesrig eftermiddag. Først fortalte fru Højgaard meget interessant om godset og dets historie. Dernæst nød vi kaffen i de smukke saloner for til sidst under Knud Højgaards ledelse at gå en rundtur til alle godsets bygninger. Birte og Knud Højgaard fortjener en stor tak for dette dejlig arrangement.

24. september markerede vi 300 året for salmedigteren Kingos død. Det gjorde vi med et møde i Radsted kirke og præstegård. Provst Nils Roland fortalte om Kingo på en levende og inspirerende måde, og der blev også sunget nogle af hans kendte salmer.

Vi havde forskergruppen "Støvmiderne" på banen ved et møde den 23. oktober sammen med vores glimrende "Saxe-kor". Bent Jensen fortalte om, hvad man får ud af at studere de gamle kirkebøger. Hans Bech og Preben Poulsen om de gamle købmænd og håndværkere i byen. Erik Petersen redegjorde for krigsperioden 1807-12, og vi sluttede med nogle festlige erindringer om isenkræmmer Meisner fortalt af Johan Jørgensen.

Ind imellem gav "Saxekoret" prøver på deres kunnen. Det blev en dejlig aften, der desværre blev lidt skæmmet af, at vi ikke havde sørget for ordentlige højtalere, så det kneb for de bageste at følge med. Det er noget vi skal have rettet op på fremover.

27. november havde vi fælles arrangement med Bevaringsforeningen om bondegårdens historie. Torben Lindegård Jensen redegjorde for udviklingen siden vikingetiden. Hans foredrag var gennemillustreret med gode billeder, og der var stor spørgelyst blandt de godt 40, der havde fundet vej til arrangementet.

Sidste tiltag i beretningsåret var et møde den 15. januar på Saxenus, hvor vi lavede op til en drøftelse af, om vi skulle starte nogle arbejdsgrupper omkring lokalhistoriske temaer og personer. Nogle såkaldte fortællegrupper. Desværre kom der ikke ret mange til denne eftermiddag, men efter at vi havde fået talt os ind på hinanden, er der udsigt til, at vi måske kan få 3 – måske 4 grupper i gang.

En gruppe, der skal arbejde med roklubben og de fester, der blev afholdt i 70'erne og 80'erne- En anden gruppe der skal arbejde med Sakskøbing sygehus' historie og en gruppe, der skal prøve at samle oplysninger om det lokale musikliv. Endelig vil vi prøve at samle oplysninger om en af lokalområdets personligheder, nemlig tømrermester Reinholdt Olsen fra Guldborg.

Tanken er at samle så mange faktuelle oplysninger sammen som muligt. Det enkelte resultat af gruppernes arbejde skal afleveres til Lokalhistorisk arkiv og kan muligvis også danne materiale til skriftlig udgivelse eller artikler. Alle der er interesseret er velkomne. Man kan henvende sig til Hans Bech eller mig.

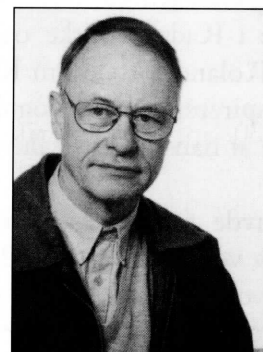
BEVARINGSFORENINGEN

Afslutningsvis vil jeg omtale bestræbelserne på fusionen af Bevaringsforeningen og Lokalhistorisk forening. Som jeg nævnte ved generalforsamlingen sidste år, har vi forsigtigt nærmet os hinanden ved at vi gensidigt har haft observatører i hinandens bestyrelse og haft nogle fællesarrangementer. Man kan sige, at forlovelsestiden nu er overstået, og det endelige bryllup mellem de to foreninger forestår. Bevaringsforeningen har godkendt fusionen på sin generalforsamling, og vi har taget første skridt ved en ekstraordinære generalforsamling den 11. februar.

Men nærmere her om ved det specielle punkt på dagsordenen senere i aften.

AFSLUTNING

Til sidst vil jeg gerne takke medlemmerne for jeres opbakning til vores arrangementer. Også en stor tak til mine bestyrelseskolleger for et konstruktivt samarbejde. I bestræbelserne på at tilrettelægge og afvikle vores arrangementer så godt som muligt for medlemmerne, gør alle bestyrelsesmedlemmer en prisværdig indsats. Ingen læner sig tilbage og kører på frihjul. Bestyrelsesarbejdet foregår med godt humør og i en positiv stemning. Jeg vil også endnu en gang rette en tak til vore værter. Uden velvilje og positiv indstilling fra deres side kom vi ingen vegne – også en tak for samarbejde med Arkivet, Museet og Fonden og ikke mindst ”Støvmiderne”. Endelig en tak til den lokale presse, som jeg syntes altid giver en pæn omtale.

Flemming Bendixen - formand
for Lokalhistorisk Forening.

Uddrag af Arkivets beretning fra den 26. februar 2004

Sidste år stod jeg her og sagde: Nu ser vi frem til Arkivets 25 års jubilæum, og såvel arkivleder som medarbejdere glædede sig dertil og havde travl med at arrangere fotoudstillinger dels om havnen, dels om byen under besættelsen og ikke mindst om Arkivet gennem 25 år. Der blev udarbejdet et flot jubilæumsskrift, samlet, skrevet og redigeret af Holger Karlsen.

Det blev en fin jubilæumsdag med stort ryk-ind fra nær og fjern af såvel repræsentanter fra andre arkiver som af enkeltpersoner. Saksjøbing folkedansere gav en fin opvisning, og der var taler og gaver i form af penge, blomster, vin og arkivalier.

Men desværre var vores arkivleder blevet indlagt på sygehuset 3 uger før, og vi kunne fornemme, at det var alvorligt.

Den 30. april døde Erik Larsen. Det var et stort tab for arkivet og alle os, der havde vores gang dernede. Erik Larsen havde været en god og dygtig arkivleder gennem 15 år. Han havde sat mange ting i gang og styret det hele på sin rolige måde. Han var afholdt og respekteret af alle.

Else Rasmussen, der har været medarbejder i flere år sagde ja til at blive konstitueret leder i en periode.

Hun kendte Arkivet, og medarbejderne kendte hende, og Else klarede opgaven i fineste stil, selv om det kom bag på hende, hvor meget arbejde der egentlig var i det job.

Else hjalp os igennem tiden indtil nu, hvor Bo Christiansen har overtaget jobbet fra 1. januar.

Bo kender lidt til Arkivet i forvejen, da han har været med i bestyrelsen, og der er ingen tvivl om, at han vil blive en god arkivleder, når han får sat sig ind i arbejdet.

Tilbage til 2003, hvor vi havde en fin udflugt i september til Omø. Det var Holger Karlsen, der havde arrangeret turen til den lille ø med et samfund i forandring, med fine gamle huse og gårde i bindingsværk og med et lille idyllisk gadekær, så man blev helt nostalgisk. Og så havde øen et lille, men velfungerende lokalarkiv, der tog pænt imod os.

De 4 timer på øen gik alt for hurtigt, men vi skulle nå færgen tilbage til Stignæs.

Det er godt med sådan en dag, hvor vi kan mødes under andre forhold end de vante.

Hvert år i november har man noget, der hedder Arkivernes Dag, hvor man kan lave en udstilling og holde åbent hus.

Hos os handlede udstillingen om Saxenhøj gennem tiderne, som René Larsen havde beskrevet i tekst og billeder. Det var en interessant og velbesøgt udstilling, der senere blev flyttet til selve Saxenhøj, så beboerne der kunne se, hvordan det hele startede.

På Arkivet går livet sin vante gang. Vi har mange besøgende om torsdagen, og der er tit trængsel ved maskinerne, så vi er ved at være i den situation, hvor vi mangler plads, men lad os nu se, hvad der kan gøres.

Der skal til sidst lyde en stor tak til alle – arkivleder, medarbejdere, støvmider og bestyrelse for vel udført arbejde.

Ingrid Bandholm Jensen

Arkivets åbningstid:

**Torsdage 15 - 18
dog 1. torsdag i måneden 15 - 20**

Lidt om organiseringen af det lokalhistoriske arbejde i Sakskøbing kommune

af Hans Bech

I 2003 kunne man markere 25 året for starten af Lokalhistorisk Arkiv.

Starten af arkivet blev begyndelsen på en række tiltag, der skulle fremme det lokalhistoriske arbejde, men for udenforstående kan det godt virke lidt uoverskueligt, så derfor har vi besluttet at fortælle lidt om denne organisation.

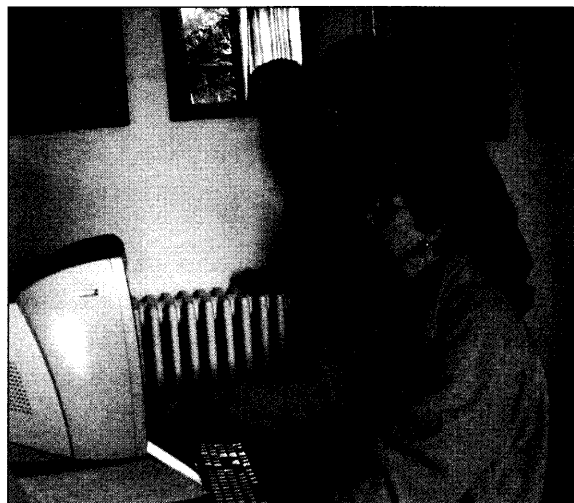
Lokalhistorisk Arkiv

Arkivet er startet i 1978 som en selvejende institution, der er støttet af kommunen.

Arkivet ledes af en bestyrelse, der er sammensat af personer valgt af kommunen, biblioteket, arkivmedarbejdere og efter starten af Lokalhistorisk Forening også repræsentanter fra denne.

Der er ansat en arkivleder, og derudover er der et antal frivillige medarbejdere.

Arkivet samler og registrerer lokalhistoriske materialer fra foreninger, virksomheder og enkeltpersoner, og der er åbent for publikum torsdage 15-18 og efter aftale.

EDB har gjort det nemmere at holde styr på arkivets mange dokumenter og billeder.

Lokalhistorisk Forening

Et par år efter arkivets start dannede man Lokalhistorisk Forening, der som primær opgave havde at støtte arkivets arbejde og derudover samle medlemmer til møder og ekskursioner om lokalhistoriske emner.

Årskontingentet er 35 kr., og foreningen har for tiden godt 400 medlemmer.

Årsskriftudvalget

Siden 1993 er der hvert år i december udgivet et lokalhistorisk årsskrift, der er på 60 sider, og som sælges gennem den lokale boghandler.

Artiklerne i årsskriftet skrives af lokale borgere, der har viden om et emne, der egner sig til omtale i årsskriftet.

Arkivet har nedsat et årsskriftudvalg, der består af: Holger Karlsen, Johan Jørgensen, René Larsen og Hans Bech.

Dette udvalg udarbejder indholdsfortegnelse til årsskriftet, træffer aftale med forfattere og samler artiklerne, der forsynes med foto.

Derefter foretager Holger Karlsen redigering og layout klar til bogtryk, og Hans Bech søger sponsorpengene.

Når økonomien er på plads, trykkes årsskriftet, og hvis salget går godt (salg af 300 stk.) er økonomien sikret.

Alt arbejde udføres gratis bortset fra trykning og indbinding.

Fonden til Saksøbings Historie

I 1993 besluttede Lokalhøistorsk Forening at man ville arbejde på at få byens og kommunens historie samlet i en bog om Saksøbing. Kommunen havde allerede i 1986 meddelt, at man ikke mente, man kunne gå ind i opgaven, men så gerne, at der blev arbejdet med sagen.

Man valgte at danne en selvejende fond, der fik overdraget opgaven.

Fondsbestyrelsen består i dag af:

Hans Bech (formand)

Dorit Minor Nielsen (kasserer)

Holger Karlsen

Disse 3 er valgt af Lokalhøistorsk Forening.

Derudover:

Bo Christiansen – valgt af arkivet

Katrine Nerup Kock – valgt af handensstandsforeningen.

I årene frem til 2001 samlede man kapital ved at udgive mindre skrifter og artikler og søgte sponsorstøtte.

Derefter startede man med at udgive ”Den lille by vokser” om Saksøbing fra 1849 til 2000, og i 2003 udgav man ”Mamutter, Møselig og Mønter” om Saksøbing fra stenalderen til omkring 1200.

Fondsbestyrelsen er for tiden i gang med at samle stof og lave aftale med forfattere til den sidste del af historien, der omfatter perioden fra ca. 1200 til 1849.

Udover dette har fonden påtaget sig det økonomiske ansvar for årsskriftet og har senest medvirket ved udgivelsen af bogen ”Mordet ved Berritsgaard 1808”.

Vi håber, at denne lille redegørelse kan give forståelse for organisationen.